

Minna Kumpulainen

YHDESSÄ RYHMÄSSÄ

**Ryhmäyttäminen päiväkotikiusaamisen ennaltaehkäisevänä
keinona**

**Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Joulukuu 2015**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Kokkola-Pietarsaaren yksikkö	Aika Joulukuu 2015	Tekijä/tekijät Minna Kumpulainen
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi YHDESSÄ RYHMÄSSÄ – Ryhmäyttäminen päiväkotikiusaamisen ennaltaehkäisevänä keinona		
Työn ohjaaja Tarja Mäkitalo, KM	Sivumäärä 56+5	
Työelämäohjaaja Taina Heikkinen-Kaivosoja, päiväkodin johtaja		
<p>Opinnäytetyö oli projektioinnäytetyö. Työn tilaajana toimi Pietarsaaren kaupungin päivähoito-osasto. Projektioinnäytetyö toteutettiin Pietarsaassa Kirkkorannan päiväkodissa.</p> <p>Työn tietoperusta muodostui kiusaamisesta ja sen ilmenemisestä varhaiskasvatuksen kontekstissa. Lisäksi etsittiin tietoa kasvatuskumppanuuden ja lasten vertaisuhteiden rooleista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä.</p> <p>Projektioinnäytetyön tavoitteena oli laatia kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma Kirkkorannan päiväkodille. Suunnitelmaa varten haastateltiin kasvatushenkilöstöä ja kerättiin vanhempien mielipiteitä vanhempainillassa. Lapsille suunnatuilla interventioilla pyrittiin ryhmäyttämään lapsiryhmää ja siten ennaltaehkäisemään kiusaamista. Viisi interventiota toteutettiin syyskuussa 2015 päiväkodin 3–5-vuotiaiden ryhmässä. Interventioiden jälkeen kerättiin suullinen palaute lapsilta ja paikalla olleelta henkilökunnan edustajalta.</p> <p>Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmalle ilmeni tarve, ja se laadittiin yhteistyössä Kirkkorannan päiväkodin kanssa. Projektioinnäytetyö kohtasi työelämän kehittämisen tarpeen tältä osin. Myös muilta osin projekti voidaan katsoa onnistuneeksi.</p>		

Asiasanat

kiusaamisen ennaltaehkäisy, kiusaaminen varhaiskasvatuksessa, ryhmäytyminen

ABSTRACT

Unit Kokkola-Pietarsaari Unit	Date December 2015	Author/s Minna Kumpulainen
Degree programme Degree programme of Social Services		
Name of thesis TOGETHER IN A GROUP – Group Activities as a Prevention Method of Bullying in Kindergarten		
Instructor Tarja Mäkitalo, Master of Education		Pages 56+5
Supervisor Taina Heikkinen-Kaivosoja, Kindergarten Director		
<p>This thesis is a functional project thesis. The functional project was ordered by the Day Care Department of the City of Pietarsaari. The thesis was carried out in Kirkkoranta's day care centre in Pietarsaari.</p> <p>The theoretical framework for this thesis was based on bullying and how it is manifested in the early childhood education environment. The roles of educational partnership in early childhood education and children's peer relations were also studied and taken into consideration as ways of preventing bullying in kindergarten.</p> <p>The aim of this thesis was to create a plan for how to prevent and intervene in bullying at Kirkkoranta day care centre. For this project the day care centre's personnel was interviewed and parents' opinions collected in a parental evening. The functional part of the present thesis was done in September of 2015. Group activities were used as a method to prevent bullying. A total of five interventions were conducted in a group where the children were aged from 3 to 5 years. Spoken feedback was collected after every intervention from the children involved and personnel present.</p> <p>It appeared that there was an apparent need for a plan to prevent and intervene in bullying at Kirkkoranta day care centre. The plan was created in co-operation with the personnel at the day care centre. The present functional thesis met the need for development in early childhood education for this part. The project can be considered a success in other perspectives as well.</p>		

Key words

prevention of bullying, bullying in early childhood education, group activities

ESIPUHE

”Mul ei ollu mitää muut ku mahdollisuus
ja tieto siitä että mitä tahdon voin saavuttaa.
Koval duunilla asiat vaan onnistuu.
Kokeillaan ja sit taas noustaan jos kaadutaan.
Hanskat ei tipahda, periks ei anneta.
Ne sanoo et pysty, et voi, ei kannata.
Mun korvissa se kaikki kuulostaa haasteelt.
Ne saa luun kurkkuun saa ku tulosta taas teen.
Jatkan, jaksan vaikka väkisin.
Jos se ois helppoo, kaikki tekis nii.
Mus on voima, jota ei voi vaimentaa.
Pusken täysii aina vaa.
Mun ei täydy vaan mä saan.

Katse eteen ja suupielet ylöspäin!
Teen vastoinkäymisistä voimaa.
Katse eteen ja suupielet ylöspäin!
Antaa tulla! Kestän kyllä, periks en tuu antamaan.

Murehtiminen ei takas eilistä tuo.
Ja huominenki tulee vaan jos selvittää tänään.
Mun pahin vastukseni kattoo peilistä mua.
Se haastaa ja aina pyrkii mun pään kääntämään.
Hakenu näkemystä mun meininkiini taas
Monacon vipeistä slummeihin Keniaan.
Kaiken sen jälkeen oon vaan positiivisempi.
Asenne ratkasee, oon nähny omin silmin senki.
Aitoo iloo, vaikei ympäril oo muut ku pahaa.
Ja toiset taas nii köyhii ettei niil oo muut ku rahaa.
Alotan ittestäni, korjaan mun mielen.
Nostan mun katseen ja suupielet.

Katse eteen ja suupielet ylöpäin!
Teen vastoinkäymisistä voimaa.
Katse eteen ja suupielet ylöspäin!
Antaa tulla! Kestän kyllä, periks en tuu antamaan.

Katse eteen ja suupielet ylöpäin!
Teen vastoinkäymisistä voimaa.
Katse eteen ja suupielet ylöspäin!
Antaa tulla! Kestän kyllä, periks en tuu antamaan.” (Elastinen 2015.)

Kiitos tuesta ja ohjauksesta Tarja Mäkitalo (KM). Suurin kiitos rakkaimmilleni kai-
kesta; ilman teitä tämä ei olisi ollut mahdollista. Lupaan, että tämä on toistaiseksi
viimeinen opinnäytetyöni.

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

ESIPUHE

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 YHDESSÄ RYHMÄSSÄ –PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITTEET	3
2.1 Yhdessä ryhmässä –projektin tavoitteet	4
2.1.1 Yhdessä ryhmässä –projektin tulostavoitteet	4
2.1.2 Yhdessä ryhmässä –projektin toiminnalliset tavoitteet	5
2.1.3 Yhdessä ryhmässä –projektin oppimistavoitteet	6
3 YHDESSÄ RYHMÄSSÄ –PROJEKTIN TIETOPERUSTAA	7
3.1 Kiusaamisen määritelmiä	9
3.2 Kiusaaminen varhaiskasvatuksen kontekstissa	10
3.3 Kiusaamisen ennaltaehkäisy päiväkodissa	11
3.3.1 Kasvatuskumppanuuden rooli kiusaamisen ennaltaehkäisyssä	13
3.3.2 Lasten vertaissuhteiden ja kasvatusyhteisön rooli kiusaamisen ennaltaehkäisyssä	14
4 YHDESSÄ RYHMÄSSÄ –PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	16
4.1 Yhdessä ryhmässä –projektin projektisuunnitelma	17
4.2 Vanhempainilta osana Yhdessä ryhmässä –projektia	18
4.3 Kasvatushenkilöstön teemahaastattelut	20
4.3.1 Kasvatushenkilöstön määritelmä päiväkotikiusaamiselle	21
4.3.2 Kiusaamisen ennaltaehkäisy päiväkodissa ja lapsiryhmän kanssa	22
4.4 Päiväkodin kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma	24
4.5 Ryhmäyttäminen kiusaamisen ennaltaehkäisevänä keinona	25
4.5.1 ”Tullaan tutuiksi”	25
4.5.2 ”Tehdään kimpassa”	26
4.5.3 ”Ollaan kavereita”	27
4.5.4 ”Toimitaan yhdessä”	28
4.5.5 ”Me ollaan me”	29
4.6 Palautteen kerääminen mukana olleilta lapsilta ja kasvatushenkilöstöltä	30
5 YHDESSÄ RYHMÄSSÄ –PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI	31
5.1 Yhdessä ryhmässä –projektisuunnitelman ja budjetin arviointi	31
5.2 Vanhempainillan arviointi	32
5.3 Kasvatushenkilöstön teemahaastattelujen arviointi	35
5.4 Päiväkodin kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman arviointi	37
5.5 Arviointi lapsille suunnatuista interventioista	38
5.5.1 ”Tullaan tutuiksi” –intervention arviointi	38

5.5.2 "Tehdään kimpassa" –intervention arviointi	39
5.5.3 "Ollaan kavereita" –intervention arviointi	41
5.5.4 "Toimitaan yhdessä" –intervention arviointi	42
5.5.5 "Me ollaan me" –intervention arviointi	43
5.6 Palautteiden arviointi	45
5.7 Yhdessä ryhmässä –projektin tavoitteiden arviointi	46
6 POHDINTA	50
LÄHTEET	55
LIITTEET	
KUVIOT	
Kuvio 1. Projektioorganisaatio	3
TAULUKOT	
Taulukko 1. Projektin aikataulu	16
KUVAT	
Kuva 1. Tehdään kimpassa	27
Kuva 2. Toimitaan yhdessä	29
Kuva 3. Kaveruuskakku – kaveruuden säännöt	29

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on projektiopinnäytetyö, jonka tilaajana on Pietarsaaren kaupungin sivistystoimen alaisuudessa oleva päivähoito-osasto. Opinnäytetyön kohdentaminen varhaiskasvatuksen osa-alueelle pohjautuu työn tekijän valintaan suorittaa 60 opintopistettä varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintoja ja saavuttaa sosionomikoulutuksen ohella myös kelpoisuuden hakea ja toimia lastentarhanopettajan työssä. Opinnäytetyöhön liittyvät interventiot toteutetaan Pietarsaarella toimivan Kirkkorannan päiväkodin 3–5-vuotiaiden suomenkielisessä ryhmässä.

Aihevalinnan eli päiväkotikiusaamisen taustalla on maaliskuussa 2014 ilta-päivälehdessä lukemani artikkeli äidistä, jonka 3-vuotias lapsi pelkäsi öisin. Äiti kertoi artikkelissa, kuinka hänen lapsensa oli joutunut fyysisen kiusaamisen kohteeksi päiväkodissa. Lapsella oli muun muassa mustelmia ja hänen vaatteitaan oli revitty. Tämän seurauksena lapsi sai öisin kauhukohtauksia ja pelkäsi joutuvansa lyöntien kohteeksi. Artikkelit painui mieleeni ja aloin työstämään ideaa ajatustasolla palatvani kansainvälisestä vaihdosta keväällä 2014.

Tutkimuslupa allekirjoitettiin keväällä 2015 ja täydentävät keskustelut projektisuunnitelman pohjalta käytiin Kirkkorannan päiväkodin johtajan kanssa kesäkuun 2015 alussa. Tuon keskustelun yhteydessä sovittiin aikataulusta, joka koskee lapsiryhmän kanssa tehtäviä interventioita sekä kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laadintaa.

Interventiot painottuivat ryhmäytymiseen, ryhmässä toimimiseen ja yhdessä tekemiseen. Näillä pyrittiin tukemaan lapsiryhmän ryhmäytymisprosessia ja siten ennaltaehkäisemään kiusaamista päiväkotiryhmässä. Tuokioiden tavoitteena on nähdä toisten erilaisuus rikkautena ja mahdollisuutena eikä uhkana. Kasvatushenkilöstön kanssa käydyt keskustelut kiusaamiseen liittyen syventävät heidän omaa ammatillisuuttaan ja ammatillista kasvuaan. Näiden keskustelujen pohjalta sekä vanhempainillasta kerätyn aineiston pohjalta laadittiin Kirkkorannan päiväkodille kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma.

Tämä kirjallinen raportti koostuu tiivistelmästä, johdannosta, projektin taustan ja tavoitteiden sanallisesta kuvaamisesta, aiheeseen liittyvästä tietoperustasta ja itse projektin toteutuksen sanallisesta kuvaamisesta. Lopuksi raportissa on arviointi- ja pohdintaluvut.

2 YHDESSÄ RYHMÄSSÄ -PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITTEET

Yhdessä ryhmässä -projektin yhteistyötahoja ovat Pietarsaaren kaupungin päivähoito-osasto, Kirkkorannan päiväkotipi Pietarsaaressa sekä Centria ammattikorkeakoulun Kokkola-Pietarsaaren yksikkö. Kirkkorannan päiväkodin johtaja toimii projektin työelämäohjaajana, työtä ohjaa yksi Centria ammattikorkeakoulun Kokkola-Pietarsaaren yksikön opettajista. Sosionomiopiskelija toimii projektin päällikkönä, ja hänellä on vastuu projektin suunnittelusta ja toteutuksesta.

Projektin asiantuntijoina toimivat kaikki Kirkkorannan päiväkodin kasvatushenkilöstöön kuuluvat. Asiantuntija-apua on saatavilla Centria ammattikorkeakoulun opetushenkilökunnalta. Vertaistukea projektityöhön antavat toiset sosionomiopiskelijat, jotka tekevät omia opinnäytetöitään. (KUVIO 1.)

KUVIO 1. Projektiorganisaatio

2.1 Yhdessä ryhmässä -projektin tavoitteet

Projektin tavoitteita mietittäessä tulee miettiä, mikä lopputulos projektilla tulee olla sekä mikä vaikutus projektilla on sen päätyttyä ja miten vaikutus on havaittavissa. Tavoitteet ovat projektin lopputulos, johon projektityöskentelyllä pyritään. (Lööw 2002, 25.) Yhdessä ryhmässä -projektin tavoitteet on jaettu kolmeen osaan: tulos-tavoitteisiin, toiminnallisiin tavoitteisiin sekä oppimistavoitteisiin. Tavoitteet on mietitty työn tilaajan eli organisaation, yksittäisen lapsen sekä koko lapsiryhmän ja sosionomiopiskelijan kannalta. Tavoitteista laadittu tavoitetaulukko löytyy liitteenä olevasta projektisuunnitelmasta (LIITE 1).

2.1.1 Yhdessä ryhmässä -projektin tulostavoitteet

Sosionomiopiskelijan tavoitteena on saada työelämää palveleva opinnäytetyö valmiiksi annetuissa aikarajoissa ja saada tutkintotodistus joulukuussa 2015. Varhaiskasvatukseen suuntautuvan projektiopinnäytetyön myötä tavoitteena on syventää entisestään kompetensseja ko. osa-alueella.

Konkreettisenä tuotoksena on suunnitelma Kirkkorannan päiväkodin kasvatushenkilöstölle kiusaamisen ennaltaehkäisyyn sekä kiusaamiseen puuttumiseen. Valmis suunnitelma sekä toimintaohjeet tulevat palvelemaan kasvattajia heidän työssään myöhemmin. Yhteisellä keskustelulla kiusaamisen määrittelyä mietittäessä vahvistetaan kunkin osallistujan ammatillista kasvua. Lisäksi keskustelun yhteydessä mietitään vaikean asian puheeksi ottoa vanhempien kanssa arkisissa tilanteissa, mutta erityisesti vanhempainilta järjestettäessä. Vanhempainillan järjestäminen herkästä ja vaikeasta asiasta yhdessä päiväkodin kanssa on myös opiskelijan ammatillisen kasvun kannalta tärkeää. Kiusaamisen puheeksi ottaminen vaatii kasvattajalta sensitiivisyyttä, mutta myös jämäkkyyttä.

Lasten osalta tulokselliset tavoitteet ovat erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen sekä siihen liittyen suvaitsevaisuuden kasvaminen. Erilaisuuden ymmärtämisellä ja suvaitsevaisuuden kasvamisella ennaltaehkäistään kiusaamista. Toiminnallisten osuuksien avulla pyritään vahvistamaan ryhmässä olevien lasten sosiaalisia valmiuksia.

2.1.2 Yhdessä ryhmässä- projektin toiminnalliset tavoitteet

Yksi sosionomin varhaiskasvatukseen liittyvistä kompetensseista on moniammatillisen ja verkostomaisen työskentelyn sisäistäminen ja toteuttaminen käytännössä. Sosionomiopiskelijalle on tärkeää luoda verkostoja jo opintojen aikana tulevaa työelämää ajatellen. Näin ollen projektimainen ja työelämälähtöinen opinnäytetyö palvelee tavoitteen saavuttamista erittäin hyvin. Vanhempainillan järjestäminen yhteistyössä päiväkodin kasvatushenkilöstön kanssa kehittää ja vahvistaa yhteistyötaitoja ja moniammatillista työskentelyä. Näiden lisäksi tavoitteena on löytää edes yksi pieni ja yksinkertainen lapsiryhmään soveltuva ryhmäytymistä tukeva toimintamalli, joka jäisi pysyväksi osaksi päiväkodin arkea myös projektiopinnäytetyön jälkeenkin. (Jaakonaho 2012.)

Sosionomin johtamisosaamiseen liittyvissä kompetensseissa varhaiskasvatuksen osa-alueella yhtenä mainintana on työyhteisön, verkostojen sekä vanhempien kanssa tehtävän kasvatusyhteistyön edistäminen. Lisäksi sosionomi luo mahdollisuuksia toteuttaa kumppanuusyhteistyötä em. kumppaneiden kanssa. Tällä opinnäytetyöllä on tavoitteena luoda organisaatiolle konkreettisia toimintamalleja kiusaamistilanteisiin sekä laadukkaana varhaiskasvatuksen toteuttaminen Kirkkorannan päiväkodissa. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella tarkoitetaan tässä tapauksessa sitä, että kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen on laadittu yhdessä suunnitelma. Tavoitteena on, että suunnitelmaa voidaan esitellä lasten vanhemmille vanhempainillassa sekä kerätä siihen vanhempien palaute ja mielipide. Suunnitelmaa työstetään vielä vanhempainillan jälkeen vanhemmilta saadun palautteen mukaisesti. (Jaakonaho 2012.)

Lapsille suunnatuilla interventioilla pyritään luomaan me-henkeä päiväkotiryhmään ja parantamaan ryhmätoimintaa. Mikäli lapset saadaan leikkimään ja toimimaan hyvin yhdessä, etenemme kohti päiväkotia, jossa ei tapahdu kiusaamista, ja onnistumme ennaltaehkäisemään päiväkodissa tapahtuvaa kiusaamista. Näiden lisäksi käsiteltävillä aiheilla opetellaan lasten kanssa erilaisia tunteita ja niiden oikeanlaisia ilmaisemistapoja.

2.1.3 Yhdessä ryhmässä-projektin oppimistavoitteet

Sosionomiopiskelijan tavoitteena on ajan hallinta sekä projektin toteuttaminen itsenäisesti. Tavoitteet ovat allekirjoittaneelle haasteellisia, mutta täysin saavutettavissa olevia. Opinnäytetyön tekeminen yksin mahdollistaa työn suuntaamisen omien mielenkiinnonkohteiden suuntaan, mutta samalla myös kaventaa näkökulmaa. Opiskelija pyrkii hyödyntämään projektia ja sen myötä luotuja verkostoja myös tulevaa työelämää varten.

Kasvatushenkilöstön kanssa yhdessä tehtävä määrittely kiusaamiselle tukee heidän ammatillista kasvuaan ja mahdollistaa myös työn eettisyyden pohtimisen keskustelun yhteydessä. Kun koko kasvatushenkilöstö toimii yhtenäisesti, luo se hyvän pohjan kasvatuskumppanuuden rakentumiselle sekä tukee henkilökunnan yhtenäistä toimintakulttuuria päiväkodissa. Lisäksi keskusteluilla lisätään henkilöstön tietoisuutta kiusaamisen monimuotoisuudesta.

Tunteiden nimeämisen opettelu ja niiden ilmaiseminen hyväksyttävällä tavalla on yksi tavoite lasten kanssa toimimiselle. Sosionomiopiskelijan ohjaamissa toiminnallisissa osuuksissa käsitellään mm. toisen huomioimisen tärkeyttä, suvaitsevaisuutta, ystävyyttä, anteeksi antamista ja empatiaa. Tekemällä yhdessä ja tutustuen toisiin ryhmässä oleviin lapsiin ennaltaehkäistään kiusaamista, koska toisten kanssa tullaan tutuiksi.

3 YHDESSÄ RYHMÄSSÄ -PROJEKTIN TIETOPERUSTAA

Päiväkotikiusaaminen on noussut yhä enenevässä määrin puheenaiheeksi varhaiskasvatuksessa. Kasvatushenkilöstö miettii, millä tavalla he voivat puuttua ja missä vaiheessa mihinkin tapaukseen. Heillä voi olla yhteneväinen käsitys siitä, ettei kiusaamista sallita, mutta jokainen määrittelee kiusaamisen eri tavoin. Tässä projektiopinnäytetyössä käsiteltävänä teemana on päiväkotikiusaaminen ja sen ennaltaehkäisy. Yhtenä kiusaamisen ennaltaehkäisevänä keinona tämän projektiopinnäytetyön myötä kokeillaan ryhmäyttämistä ryhmän aloittaessa toimintakautensa syksyllä.

Suomessa varhaiskasvatuksen hallinto kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen. Opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulla on varhaiskasvatuksen yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta sekä lainsäädännön valmistelu. Aluehallintovirastot hoitavat omilla toiminta-alueillaan varhaiskasvatuksen suunnittelun, ohjauksen ja valvonnan. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sisältävät varhaiskasvatusta koskevat keskeiset periaatteet ja alan kehittämisen painopisteet. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisten periaatteiden tavoitteena on pyrkiä takaamaan koko maan kattava yhtenäinen varhaiskasvatuksen toteuttaminen sekä toimia varhaiskasvatuksen kehittämistyön turvaajana luoden sille edellytyksiä. Jokainen kunta soveltaa näitä linjauksia omien tarpeidensa mukaisesti laatiessaan omia paikkakuntakohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia. (STAKES 2005; Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36.)

Lastensuojelulain 1§:n mukaan ”lain tavoitteena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun”. Lastensuojelulain 2§:ssä veloitetaan ”lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin”. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1§:ssä todetaan seuraavasti:

”lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta tulee kasvatusta siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä.

Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.”

Näiden kolmen edellä esitetyn lakipykälän osalta voi yhteenvedon omaisesti todeta, että lapsi tarvitsee ympärilleen huolehtivia aikuisia sekä ympäristön, jossa hänen on hyvä ja turvallista olla. Turvallinen olo tarkoittaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta. Nämä kolme osa-aluetta tulee huomioida myös päiväkodin toimintaympäristössä, jossa varhaiskasvatusta toteutetaan. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361; Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Pietarsaaren kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman mukaan kaupungin varhaiskasvatuksen toiminta-ajatuksen lähtökohtana on lapsen kasvu ja oppiminen häntä ympäröivässä elämisen kulttuurissa. Elämisen kulttuuriin liittyvät perheen ja sukulaisten lisäksi muut kasvattajat ja opettajat sekä kaikki ihmissuhteet ja kokemukset. Myös historia ja kulttuuri katsotaan kuuluviksi elämisen kulttuuriin. Kaupungin varhaiskasvatuksen tavoitteena on lisäksi tarjota hyvän elämän eväät lapselle. (Pietarsaaren kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2013.)

Mistä on pienet pietarsaarelaiset tehty?

Mistä on Pietarsaaren tytöt tehty?
 Mistä on Pietarsaaren pojat tehty?
 Luontoäidin syleilystä, tupakkarullan hyräilystä
 merituulen kohinasta, samettimetsän suhinasta
 veden kalvon katselusta
 auringonlaskusta meren helmaan
 merenkulkijan tarinoista
 kun laiva purjehti seikkailemaan
 Runebergin runoilusta
 suomen ja ruotsin sorinasta, kahden kielen rikkaudesta
 Laiska-Jaakon perinnöstä vanhan ajan torilla
 Stenbergin kellon ihmettelystä puutalo-Skatan reunalla
 Koulupuiston kauneudesta, Fäbodan rantakallioista
 selluloosan hajusta, makkarasta ja jätskistä
 Lucia-neidon kynttilöistä
 uskosta, toivosta, rakkaudesta
 niistä on Pietarsaaren lapset tehty.

(Pietarsaaren kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 25.)

Kirkkorannan päiväkotitoimi on kaksikielinen päiväkotitoimi Pietarsaareissa ja päiväkodissa on yhteensä lähes 90 lasta jaettuna viidelle osastolle. Kirkkorannan päiväkodin tavoitteena on tarjota laadukasta ja turvallista päivähoitoa lapsille ja toimia kasvatuskumppaneina lasten vanhempien kanssa. Kirkkorannan päiväkodin yleisiin kasvatustavoitteisiin vuosille 2014–2015 on kirjattu mm. psyykinen turvallisuus, toisen ihmisen kunnioittaminen, kiusaamiseen puuttuminen ja leikkiminen toisten lasten kanssa kehittää lapsen vuorovaikutustaitoja. (Kirkkorannan päiväkodin toimintasuunnitelma 2014–2015.)

3.1 Kiusaamisen määritelmiä

Mitä kiusaaminen on ja miten minä sen määrittelen? Muodostamme kukin omat käsityksemme kiusaamisesta kokemuksiemme, kuulemiemme ja lukemiemme tarinoiden pohjalta. Käsityksemme ja näkökulmat kiusaamistilanteisiin voivat vaihdella suuresti, mikä tuo oman värityksensä kiusaamiseen liittyvässä keskustelussa. Hamarusen (2008, 12–13) mukaan kiusaaminen on toistuvaa, pitkäaikaista ruumiillista, henkistä tai sosiaalista väkivaltaa, joka kohdistuu yhteen henkilöön. Kiusaaminen on näiden eri muotojen lisäksi myös tarkoituksellista, kukaan ei kiusaa tiedostamattaan. Mikäli pieni lapsi kiusaa toista, hän ei välttämättä ymmärrä tekoaan kiusaamiseksi. Kiusattu osapuoli on avuton tai heikommassa asemassa kiusaajaa vastaan, jolloin syntyy epätasapaino yksilöiden välille. Epätasapaino voi olla fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista. Fyysistä epätasapainoa on esimerkiksi osapuolten fyysinen vahvuus tai koko. Psyykkisestä epätasapainosta puhuttaessa tarkoitetaan kiusatun olevan henkisesti alakynnessä eikä hän pysty tasaveroisesti puolustautumaan kiusaajaa vastaan. Sosiaalinen epätasapaino voi olla esimerkiksi kavereiden määrä. Kiusaajalla voi olla paljon kavereita ympärillään, mutta kiusatulla ei ole ketään. Mikäli kaksi tavalla tai toisella yhtä vahvaa nahistelee keskenään, sitä ei edellä esitetyn mukaan voida nimittää kiusaamiseksi.

Toisen määrittelyyn (Hamarus 2012, 22–23) mukaan kiusaamisesta voidaan puhua, kun kiusaaminen on jatkunut pitkään ja kiusaaminen on ollut toistuvaa. Näin ollen kiusaamisen määrittelylle ominaista on sen pitkäkestoisuus sekä -jänteisyys sekä

kiusaamisen kohteena olevan puolustuskyvyttömyys kiusaajaansa vastaan. Ruotsalainen Olweus (1992, 14) määrittelee kiusaamiseksi yhden tai useamman henkilön negatiivisten tekojen kohdistamisen yksilöön pitkään tai toistuvasti. Negatiivisilla teoilla Olweus tarkoittaa tekoja, joilla kiusaaja haluaa tuottaa pahaa mieltä tai satuttaa toista, eli kiusaamistapauksessa uhria. Myös Repo (2013, 38) toteaa kiusaamisen määrittelyyn ja tunnistamiseen liittyvien piirteiden olevan kiusaamisen toistuvuus ja tietoisuus, kiusaajan vallankäyttö sekä lisäksi kiusaamisen ilmentymisen ryhmäilmionä.

Kiusaaminen voidaan jakaa suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen. Suora kiusaaminen kohdistuu sananmukaisesti suoraan uhriin. Muun muassa lyöminen, tavaroiden vieminen kiusatulta ja nimittely ovat suoraa kiusaamista. Epäsuora kiusaaminen on suoraa kiusaamista näkymättömämpää kiusaamista. Se voi olla ryhmästä poissulkemista tai ryhmästä eristämistä, juoruilua ja selän takana puhumista. (Kirves & Stoor-Grenner 2010b; Olweus 1992, 15.)

Edellä esitettyjen määrittelyjen perusteella voikin todeta, että kiusaaminen on monimutkainen ilmiö. Kiusaamisen uhrin oma kokemus kiusatuksi joutumisesta on tärkein mittari mietittäessä, onko jokin tilanne kiusaamista vai ei. Saman asian tuovat esiin myös Kirves & Stoor-Grenner. (2010 b.)

3.2 Kiusaaminen varhaiskasvatuksen kontekstissa

Kirves & Stoor-Grenner (2010b) jakavat kiusaamisen alle kouluikäisten lasten parissa fyysiseen, sanalliseen ja psyykkiseen kiusaamiseen. Alle kouluikäisten lasten keskuudessa fyysinen kiusaaminen ilmenee mm. lyömisenä, potkimisena, vaatteiden repimisenä, leikkien sotkemisena sekä nipistelynä. Sanallinen kiusaaminen lasten kesken on nimittelyä, hännäämistä, ulkonäköön liittyvää kommentointia, selän takana puhumista ja lällättämistä. Psyykkinen kiusaaminen ilmenee uhkailun, kiristämisen, ilveilyn, poissulkemisen ja leikin sääntöjen muuttamisen muodossa.

Laaksosen (2014) tutkimuksessa lapset itse määrittivät kiusaamisen ei-toivottuna käyttäytymisenä. Lasten mielestä kiusaaminen oli mm. potkimista, leikin ulkopuolelle jättämistä, lällättelyä, hännäämistä ja nimittelyä. Lapset erittelivät kiusaamisen myös ”tahallaan” ja ”leikillään” kiusaamiseksi. Osa tutkimukseen osallistuneista lapsista kuvasi kiusaamista epämiellyttävänä leikkinä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että osa lapsista ei osannut kuvata kiusaamista sanallisesti.

Sekä Kirves & Stoor-Grenner (2010b) että Laaksonen (2014) kirjoittavat lasten vaikeuksista määrittellä kiusaamista. Lapset kuvaavat kiusaamisen tekoina, joilla toista satutetaan, eli fyysisenä suorana kiusaamisena, tai kielellisinä, rumina sanoina toista kohtaan. Lapset mainitsivat kuitenkin pahoittavansa mielensä, mikäli he eivät saa osallistua leikkiin tai ettei heillä ollut kaveria ryhmässä. Repo (2013, 68) tuo esiin myös lasten yksilöllisyyden ja herkkyyden kiusaamisen määrittelyssä. Toiselle jokin pieni teko voi olla loukkaava, jota hän pitää kiusaamisena, kun toisen mielestä se oli leikkiä. Lasten kanssa toimittaessa kiusaamisen määrittely tulisikin katsoa lapsen kokemuksen perusteella eikä niinkään teosta tai sanasta lähtevänä. Pienet lapset eivät myöskään osaa ehkä itse arvioida, että he teollaan tai sanoillaan loukkasivat toista lasta.

3.3 Kiusaamisen ennaltaehkäisy päiväkodissa

Suomi on allekirjoittanut lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen vuonna 1990, ja säädös tuli voimaan vuonna 1991. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 19.artiklassa säädetään seuraavasti:

”sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta”. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1990.)

Varhaiskasvatuksen päämääränä on ohjata lasta ihmisenä kasvamisessa sekä vaa-
lia lapsuuden arvoa ja luonnetta. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä jokai-
sen lapsen henkilökohtaista hyvinvointia tulee edistää siten, että lapsi voi toimia ja
kehittyä omaksi ainutlaatuiseksi persoonakseen. Lapsen hyvinvoinnin edistämi-
sessä tärkeää on hänen yksilöllisyytensä kunnioittaminen. Tämän lisäksi varhais-

kasvatuksen tavoitteena on opettaa lapsia huomioimaan muita ja välittämään toisista ihmisistä. Tämä tarkoittaa, että lapsi tuntee positiivisia tuntemuksia niin itseään kuin toisia ihmisiä, kulttuureja ja ympäristöjä kohtaan. Edellä mainittujen lisäksi varhaiskasvatuksen päämääränä on lisätä asteittain lapsen kykyä huolehtia itsestään ja omista läheisistään. Lasta kannustetaan ja tuetaan omatoimisuuteen, joka tuo onnistumisen kokemuksia hänelle. Lapsi oppii myös tekemään päätöksiä ja valintoja, jotka koskettavat häntä itseään. (STAKES 2005.)

Kiusaaminen ei ole ainoastaan varhaiskasvatuksessa esiintyvä ilmiö, vaan sitä ilmenee niin kouluissa kuin työelämässäkin. Kiusaamisen olemassaoloon vaikuttavat yhteiskunnassa vallitsevat arvot sekä moraalit. Kiusaamisen ehkäisy tulisi olla osa varhaiskasvatuksen arjen pedagogiikkaa, joka muokkautuu lasten sekä koko lapsiryhmän tarpeiden ja taitojen mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa kiusaamisen ennaltaehkäisy taustalla on lapsiryhmän toimintaan vaikuttaminen. Henkilöstön on luotava toimintaympäristöön sellainen ilmapiiri, joka luo osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta niin aikuisten kuin lasten keskuudessa. Henkilöstön tulee toiminnallaan edistää turvallisen ryhmän luomista ja vahvistaa ryhmässä toimivien lasten vuorovaikutustaitoja. Kiusaamisen seuraukset ovat vakavia ja pitkäkestoisia, joten kiusaamisen ennaltaehkäisy on tärkeää. Kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ei ole olemassa yhtä tapaa, joka toimisi kaikissa tilanteissa. Olennaisinta kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on lapsen ympärillä olevien aikuisten sitoutuneisuus kiusaamisen ennaltaehkäisyyn. Aikuisten toiminnan tulee olla tavoitteellista sekä tietoista. Tavoitteellinen ja tietoinen toiminta pohjautuu kiusaamisen ennaltaehkäisyä koskevaan kirjalliseen suunnitelmaan, joka varhaiskasvatustyksikössä on tehty. (Kirves & Stoor-Grenner, 2010a; STAKES 2005.)

Hamarus (2008, 118–119) korostaa tiedottamisen tärkeyttä ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä. Hamaruksen mukaan on tärkeää, että organisaation linjaus kiusaamiseen on esillä julkisesti jo etukäteen. Näin ollen kiusaajalla on mahdollisuus harkita tekojensa seurauksia edeltä. Kiusaamiseen liittyvät säännöt tulee tuoda esille vähintään kerran sekä kasvattajille että lapsille. Repo (2013, 114) näkee kiusaamisen ennaltaehkäisyssä lähtevän kasvatusyksiköstä itsestään sekä sen tekemistä ratkaisuista kuin jostain ulkoapäin annetuista ohjeistuksista. Toimintakäytännöt ja ratkai-

sut on tehtävä sen mukaisesti, joka palvelee parhaiten lapsiryhmää ja toimii tehokkaimmin heidän kanssaan. Repo näkee kiusaamisen ennaltaehkäisyyn olevan ennemminkin laadukasta arjen kasvatustyötä kuin moninaisia, yksittäisiä temppuja lasten kanssa.

3.3.1 Kasvatuskumppanuuden rooli kiusaamisen ennaltaehkäisyssä

”Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja kasvatushenkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa” (STAKES 2005). Kasvatuskumppanuuden edellytyksenä on lasten vanhempien sekä kasvatushenkilöstön välinen luottamus. Luottamuksellisuu-delle sekä ilmapiiriltään myönteiselle pohjalle perustuvan vuorovaikutussuhteen myötä arjessa eteen tulevien huolien jakaminen on molemmin puolin helpompaa. Tiedot ja taidot lapsesta ja lapsen kanssa toimimisesta ovat tiedossa molemmilla, mutta niiden sisällössä on eroja. Yhdistämällä lapsen vanhempien ja kasvatushenkilöstön tiedot ja taidot voidaan luoda hyvä perusta lapsen hyvinvoinnille. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17–18.)

STAKESin (2005) julkaisemassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuodaan ilmi vanhempien osallisuus varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa. Vanhemmille tulee antaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa päivähoitoyksikön varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin. Osallistuminen suunnitteluvaiheeseen luo pohjaa yhteistyölle ja yhteistyösuhteelle. Suunnittelutyössä vaikuttaminen voi pitää sisällään esimerkiksi vanhempien ja kasvatushenkilöstön välistä keskustelua arvoista, kasvatuserityksistä ja kasvatuskäsityksestä. Vanhempien osallisuuden vahvistamiselle yhtenä keinona ovat vanhempainillat ja muut päivähoitoyksikön järjestämät tilaisuudet, joissa vanhemmat voivat yhdessä toisten vanhempien ja kasvatushenkilöstön kanssa keskustella lapsia koskevista asioista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 25–26; Repo 2013, 205.)

Uudistetun varhaiskasvatustalain 7b§:ssä säädetään lasten ja heidän vanhempiensa tai muiden huoltajien osallisuudesta ja vaikuttamisesta. Lasten mielipiteet ja toivomukset tulee selvittää lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja

sitä arvioitaessa. Myös lasten vanhemmille tulee antaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsen varhaiskasvatukseen sekä päivähoitoyksikön suunnittelu- ja arviointityöhön. (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36.)

Kotikasvatus on nähtävissä lapsen käyttäytymisessä ja toimintatavoissa kodin ulkopuolella. Vanhempien omat asenteet ja tavat siirtyvät huomaamatta ja tahtomatta myös lapselle. Kasvatuskumppanuus, kunnioittava ja tiivis yhteistyö lapsen vanhempien kanssa on tärkeä osa kiusaamisen ennaltaehkäisyä. Kasvatushenkilöstön, koko päiväkodin sekä vanhempien yhteinen näkemys luo raameja yhteisille toimintatavoille ja edistää tällä tavoin kiusaamiseen puuttumista sekä ehkäisee kiusaamista. Onkin tärkeää saada vanhemmat sitoutettua mukaan kiusaamisen ennaltaehkäisyyn. (Kirves & Stoor-Grenner 2010a; Repo 2013, 205.)

Kiusaaminen herättää monenlaisia ajatuksia ja tuntemuksia vanhemmissa olipa kyseessä kiusaajan tai kiusatun vanhempi. Kasvatushenkilöstön tulee kertoa kiusaamistapauksista vanhemmille suoraan, mutta erityisellä herkkyydellä ilman tulkinnan mahdollisuutta. Kun vanhemmilla on täsmällinen tieto siitä, mitä päivän aikana on tapahtunut, he voivat yhdessä kasvatushenkilöstön kanssa pohtia, mitä seuraavaksi tehdään. (Repo 2013, 205–206.)

3.3.2 Lasten vertaissuhteiden ja kasvatusyhteisön rooli kiusaamisen ennaltaehkäisyssä

Vertaiset ovat lapsen kanssa suunnilleen samalla kehitystasolla olevia lapsia, mutta he eivät välttämättä ole täysin samanikäisiä. Vertaisryhmä on tärkeä osa lapsen sosiaaliselle kehitymiselle. Vertaisryhmässä opitulla ja koetulla on pitkäkantoinen vaikutus lapsen sopeutumiskyvylle ja hyvinvoinnille tulevaisuudessa. Mitä isommasta lapsesta on kyse, sitä tärkeämpää on leikki samanikäisten kanssa. Leikki yhdessä kaverin ja ryhmän kanssa kasvattaa lapsen sosiaalista kompetenssia, opettaa lapselle yhteistyötaitoja ryhmässä sekä mahdollistaa erilaisten roolien kokeilemisen. Lisäksi ryhmässä toimiminen ja leikkiminen auttaa lasta rakentamaan minäkuvaansa sekä käsitystä itsestään. (Hwang & Nilsson 2014, 25–26; Salmivalli 2005, 15.)

Pienten lasten ryhmissä toimivat samat lainalaisuudet kuin isompienkin ryhmässä. Ryhmässä on omat rajansa ja sääntönsä, ryhmän jäsenillä on yhteenkuuluvuuden tunne ja heidän välillään on vastavuoroinen tuki. Saadaksesen olla mukana ryhmässä lapsen täytyy pystyä käsittelemään ryhmän tuoma paine, jonka alle hän joutuu. Lapsi voi kokea ryhmän tuoman paineen positiivisena ja hän kykenee ”ylittämään itsensä” ja taitonsa monella tapaa. Hyvässä ryhmässä toimiminen kehittää lapsen sosiaalista kompetenssia sekä hänen vuorovaikutustaitoja. Ryhmässä koettu torjuminen on lapsen kehityksen kannalta haitallista. Lapsi saattaa kokea itsensä yksinäiseksi ja eristäytyä muista sen seurauksena. Negatiivisesti koettu ryhmä ja ryhmän paine voivat pahimmillaan johtaa kiusaamiseen. (Hwang & Nilsson 2014, 26; Persson 2000, 100; Repo 2013, 121; Salmivalli 2005, 34.)

Pelkkä ryhmässä mukana oleminen ja ryhmään kuuluminen eivät tarkoita lapsen sosiaalisen kompetenssin kehittymistä. Kyse on enemmänkin ryhmäsuhteiden laadusta. Hyvässä ja turvallisessa ryhmässä jokaisella jäsenellä on mahdollisuus vaikuttaa ryhmän toimintaan. Kasvatushenkilöstön rooli vertaisryhmän havainnoijana ja ohjaajana on tärkeää. Läsnäolevan aikuisen tehtävänä on varmistaa, ettei kukaan ryhmän lapsista joudu alistetuksi tai ala käyttämään liikaa valtaa vertaisryhmässä. Kasvatushenkilöstö toimii kiusaamista ennalta-ehkäisevällä tavalla, kun he tukevat lasten toimintaa vertaissuhteessa ja ohjaavat lapsia toimimaan ryhmässä. (Repo 2013, 117–120.)

Marjanen, Ahonen ja Majoinen (2013, 47–70) kirjoittavat yhteisöllisyydestä, jolla turvataan lapsen oikeus kuulua ja vaikuttaa yhteisöön, jossa he ovat. Lapset eivät itse voi valita, mikä heidän ryhmänsä kasvatusyhteisössä on, sillä jako tehdään lasten iän perusteella aikuisten toimesta. Yhteisö tuo lapselle ajanvietteen lisäksi myös kumppanuutta. Yhteisössä lapsi harjoittelee kompromissien tekemistä sekä etsii oman paikkansa ja asemansa. Oman paikan ja aseman löytymiseen yhteisössä vaikuttaa lapsen käyttäytyminen. Monet lapset arvostavat toisissa yhteisön jäsenissä mm. uusien leikkien keksimistä, samoja mielenkiinnon kohteita ja kivuutta. Lapset alkavat puhua leikistä me-muodossa, kun he kokevat yhteenkuuluvuuden ja läheisyyden tunnetta yhteisössä.

4 ”YHDESSÄ RYHMÄSSÄ” -PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Projektit ovat nykypäivää ja sanaa ”projekti” käytetäänkin usein kuvaamaan lähes työtä kuin työtä tai työtehtävää. Projektityölle on ominaista työn tavoitteellisuus. Tavoite voi olla toiminnallinen, taloudellinen, toimintaa muuttava tai toteuttava. Projektilla on oma elinkaarensa, joka pitää sisällään asetetut aikarajat, jolloin projektin alkamispäivä ja lopetuspäivä ovat tiedossa työtä tehtäessä. Elinkaareen kuuluu projektia varten laadittu aikataulu, johon on merkitty etenemisen seurantakohtat. (Kettunen 2009, 15; Lööw 2002, 17.)

Taulukosta (TAULUKKO 1) on nähtävissä projektin kesto ajallisesti. Projektin myöhäinen ajankohta suunniteltua valmistumista ajatellen sekä tiivis aikataulu oli projektin päällikkönä toimivan opiskelijan oma valinta. Projekti kulki pitkään puheessa ”aloittamista vaille valmiina”. Ilman tiukan aikataulun tuomaa painetta työ ei olisi valmistunut koskaan.

TAULUKKO 1. Projektin aikataulu

<u>Maalis-toukokuu 2015</u>	<u>Maalis-kesäkuu 2015</u>	<u>Elo-syyskuu 2015</u>	<u>Syys-lokakuu 2015</u>
Projektsuunnitelma	Tutkimuslupa	Projektin toteutus	Projektin loppuraportointi

Yhdessä ryhmässä -projektiopinnäytetyössä tuli vastaan yllättävä vastoinkäyminen. Alunperin työelämäkumppaniksi sovittu taho perääntyi projektista, mutta tilalle löytyi nopeasti uusi taho, joten työ pääsi jatkumaan varsin pienellä säikähdyksellä. Projektin taustalla toimivat asiantuntijatahot, Centria ammattikorkeakoulun ohjaava opettaja sekä työelämäohjaaja Kirkkorannan päiväkodista, loivat opinnäytetyön tekijään epätoivon hetkellä uskoa ja kannustusta jatkamiseen sekä jaksamiseen.

Projektin toteutuksessa oli neljä erinäistä, mutta toisiinsa tiiviisti liittyvää ja toisiaan tukevaa osuutta. Vanhempainilta toimi yhtenä tärkeänä osana tätä projektiopinnäytetyötä. Illan tuloksena syntyi vanhempien näkemys siitä, miten päiväkodissa tulisi toimia kiusaamistilanteissa ja miten he itse toimivat. Toinen osa projektiopinnäyte-

työstä oli kasvatushenkilöstön vapaamuotoinen haastattelu. Haastattelujen perusteella projektipäällikkö sai koosteen heidän näkemyksistään ja toimintatavoistaan. Lisäksi päiväkodissa laadittiin yhteinen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma yhteisesti kaikkien viiden osaston kesken. Vähäisimpänä osana ei ollut lasten kanssa pidetyt interventiot, joilla pyrittiin ryhmäyttämään ryhmää tiiviimmäksi, saamaan lapset tuntemaan olonsa turvalliseksi ryhmässä ja löytämään paikkansa ryhmän täysivaltaisena jäsenenä.

Projektin päällikkönä on saanut kokea niin epätoivoa kuin onnistumisiakin. Kettunen (2009, 155) toteaaakin projektipäällikön olevan paineiden alla ristitulella. Joustaminen suuntaan jos toiseenkin on ollut tarpeen ja samalla se on vaatinut monen muun asian yhteensovittamista. Projektiopinnäytetyön toteuttaminen oli juurikin sitä, mistä projektin päällikkönä toimiva opiskelija eniten pitää. Aiemmasta työkokemuksesta on ollut hyötyä projektia toteuttaessa, se on antanut ns. kenttäkokemusta itse työstä. Asioiden järjestelemistä ja aikatauluttamista, tapaamisia ja tapahtumia sekä ihmisten kanssa työskentelyä ei opi ainoastaan kirjoista, vaan niitä oppii tekemällä.

Jäljempänä toteutus- ja arviointiosioissa projektiopinnäytetyötä tekevästä opiskelijasta käytetään nimitystä ohjaaja.

4.1 Yhdessä ryhmässä -projektin projektisuunnitelma

Projektisuunnitelma oli ajatustasolla pitkään, mutta paperille se ilmestyi vasta alkuvuodesta 2015. Muutamien täydennyksen ja loppuviimeistelyn jälkeen lopullinen projektisuunnitelma oli valmis maaliskuussa 2015. Yhteydenotto työelämätahoon toi eteen esteen, ja suunnitelmaa oli muutettava. Näin ollen viimeisin versio projektisuunnitelmasta on tehty toukokuussa 2015. Projektisuunnitelma on tämän kirjallisen työn lopusta liitteenä (LIITE 1).

Projektiopinnäytetyön aiheen valinta oli suhteellisen selkeä. Ajatuksen herättelijänä tosin toimi iltapäivälehdessä uutinen, jota ei voi pitää kaikista luotetuimpana ja tutkittuimpana tiedonlähteenä. Ajatus kuitenkin syntyi ko. uutisen pohjalta, ja se ennätti muotoutua moneen muotoon ennen viimeistä versiota. Aiempi työ nuorten parissa

toi myös oman lisänsä opinnäytetyön toteutuksen pohtimiseen. Projektioinnäytetyössä ohjaaja hyödynsi jo olemassa olevaa osaamistaan ryhmien ohjaamisessa soveltaen sitä tässä projektissa varhaiskasvatuksen kentälle.

Projektioinnäytetyön tutkimusluvut kirjoitettiin kevättalvella 2015 ja tuolloin kaiken piti olla selvää. Yhteydenotto aiemmin sovittuun työelämäkumppaniin toi mukanaan muutoksen heidän perueensa osallistumisensa. Tuossa vaiheessa hätä oli suuri, mutta ratkaisuksi löytyi sosionomiopiskelijan syksyllä 2015 sovittu harjoittelupaikka. Ko. paikassa oltiin kiinnostuneita opinnäytetyön aiheesta ja se nähtiin siellä tarpeelliseksi. Näin ollen tutkimusluvassa on vaihdettu ensimmäisen työelämäkumppanin nimi ja korvattu se uudella. Vaihtamiseen on saatu lupa Pietarsaaren kaupungin päivähoiton johtajalta sähköpostitse toukokuussa 2015.

4.2 Vanhempainilta osana Yhdessä ryhmässä -projektia

Kiusaaminen ja sen ennaltaehkäisy oli osa suomenkielisen 3–5-vuotiaiden osaston vanhempainiltaa. Vanhempainillassa lasten vanhempien mielipiteitä kerättiin learning café -menetelmällä kiusaamisaiheeseen liittyen. Learning cafén aihealueet olivat 1) Mitä kiusaaminen on?, 2) Miten kiusaamistilanteisiin pitää puuttua?, 3) Miten päiväkodissa tapahtuvaa kiusaamista voidaan ennaltaehkäistä? sekä 4) Huoltajien yhteiset pelisäännöt ja toimintatavat kiusaamiseen liittyen.

Vanhempien vastaukset kysymykseen ”Mitä kiusaaminen on?” oli seuraavanlaiset:

Voi olla fyysistä tai psyykkistä

Jättää ryhmän ulkopuolelle.

Lyöminen, töniminen, nimittely

Toisen huomioitta jättäminen, toisen aliarvioiminen.

Toistuvaa, kohdistuu samaan henkilöön.

Yhteisen keskustelun aikana vanhemmat sanoivat, että tämä kysymys oli helpoin eikä siinä tarvinnut paljoa miettiä.

Toinen kysymys ”Miten kiusaamistilanteisiin pitää puuttua?” antoi vanhemmille mahdollisuuden esittää omat toiveensa siitä, millä tavalla he haluavat tilanteisiin puututtavan päiväkodin arjessa. Vastausten kirjo oli laajempi verrattuna ensimmäiseen kysymykseen:

Kiusaamistilanteisiin pitää puuttua heti.

Tilannetta tulee purkaa keskustellen, jotta lapsi ymmärtää, että kyse on kiusaamisesta.

Vanhempien tulee tietää tapahtuneesta kiusaamistilanteesta.

Seurata muuttuuko tilanne – jatkotoimenpiteet.

Henkilökunnan määrä suhteessa lapsiin.

Kiusaamisen syyn selvittäminen (mikä johtanut kiusaamiseen).

Kiusaamiseen johtaneen syyn poistaminen.

Kirjoitettujen vastausten sekä yhteisen keskustelun perusteella loppupäätelmänä voi todeta, että vanhemmat toivovat päiväkodilta nopeaa reagointia kiusaamistilanteisiin sekä tiedottamista vanhemmille. Keskustelussa ei tullut vastausta siihen, millaisia jatkotoimenpiteitä he haluavat siinä vaiheessa, kun seurannan perusteella todetaan kiusaamisen jatkuvan pitempään eikä keskusteluista ole ollut hyötyä. Vanhemmat luottavat kasvatushenkilöstön ammatilliseen osaamiseen tässä asiassa.

”Miten päiväkodissa tapahtuvaa kiusaamista voidaan ennaltaehkäistä?” -kysymyksen vastaukset olivat seuraavat:

Sekaryhmiä (tytöt & pojat)

Pienryhmätyöskentelyä

Selkeät säännöt, joita noudatetaan

Keskustelemalla erilaisuudesta

Suvaitsevaisuuden opettaminen, selittäminen että kiusaaminen on väärin

Ryhmän yhteishengen parantaminen ja ylläpitäminen

Vastauksista voi todeta, että vanhempien mielestä päiväkodissa tulee luoda säännöt, joita jokainen noudattaa. Vanhempien mielestä ryhmissä tulee olla sekä tyttöjä ja poikia. Viimeisimmät luetellut keinot, erilaisuudesta ja suvaitsevuudesta keskusteleminen lasten kanssa sekä ryhmähengen ylläpitäminen vastaavat tämän projektiopinäytetyön tavoitteisiin, joten jo tässä vaiheessa voi todeta, että projektiin kuuluvat toiminnalliset tuokiot lasten kanssa ovat sellaisia, joita vanhemmat kasvatushenkilöstöltä toivovat.

Neljäntenä aiheena Learning café:ssa oli ”Huoltajien yhteiset pelisäännöt kiusaamiseen liittyen”. Kysymykseen tuli vain neljä vastausta, jotka olivat:

Tiedon välittäminen päiväkotiin + päiväkodista vanhemmille=yhteistyö.

Yhteydenpito vanhempien kesken.

Vanhemmat vaihtavat numeroita keskenään.

Sovitaan yhteiset ”pelisäännöt” mitä saa tehdä, mitä ei.

Keskustelussa vanhemmat sanoivat, että heidän on vaikea tehdä yhteisiä sääntöjä, koska he eivät ole itse päiväkodissa. Ohjaaja selitti, että kyse ei ole sellaisista säännöistä, joita päiväkodin päivän aikana noudatetaan vaan vanhempien välisistä säännöistä, miten he toimivat paremmin yhdessä. Monen vanhemman mielestä se vaatisi sitä, että he tuntisivat toisensa paremmin.

4.3 Kasvatushenkilöstön teemahaastattelut

Kasvatushenkilöstön kanssa toteutetut kahdenkeskiset keskustelut käytiin lasten lepopohetken aikana kahvikupin ääressä. Haastattelutilanteessa vältettiin käyttämästä sanaa haastattelu, kyse oli ennemminkin ohjaajan ja työntekijän välinen keskustelu. Keskusteluista kirjattiin muistiin vain avainsanoja paperille eikä henkilökunnan jäseniä numeroitu tai koodattu muutenkaan, jotta heidän anonymiteettinsä säilyisi myöhemmässä vaiheessa. Keskusteluissa ilmitulleet asiat käydään myöhemmin läpi yhdessä päiväkodin johtajan kanssa kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmaa laadittaessa, joten on tärkeää, että henkilökunta uskaltaa sanoa ja puhua ohjaajan kanssa ilman pelkoa, että päiväkodin johtaja saa tietää kuka on sanonut ja mitä.

4.3.1 Kasvatushenkilöstön määritelmä päiväkotikiusaamiselle

Henkilökunnan kanssa keskusteluissa teemat etenivät samaan tapaan kuin vanhempainillassa. Ihan ensimmäiseksi määriteltiin kiusaaminen. Vastaukset olivat hyvin yhteneväisiä, ja kaikkien vastauksissa ilmeni kiusaamisen kolme eri muotoa eli fyysinen, sanallinen ja psyykkinen kiusaaminen:

Se voi olla näkyvää tai näkymätöntä. Että ottaa kiinni toisesta tai sitten sanallista, sellasta selän takana puhumista ja semmosta.

No että jättää toisen ulkopuolelle tietosesti. Eli se on harkittua. Ehkä sit se kiusaaja haluaa, että toinen voi huonosti.

Fyysistä tönimistä, ulkopuolelle jättämistä, eristämistä ja sellasta näkyvää. Sit sellasiin sanomisiin ja semmosiin, niihin on vaikeempi puuttua.

Se voi olla fyysistä tai psyykkistä. Paljon on just sellasta nimittelyä ja sellasta. Mutta pieni lapsi voi kiusata tietämättään, kun ei ymmärrä tekojaan eikä sanojaan vielä niin hyvin.

Keskusteltaessa päiväkodissa tapahtuvasta kiusaamisesta vastaajat näyttivät hie-man hämmästyneiltä, etenkin kun jatkokysymyksenä oli, kuinka hän itse oli puuttunut tilanteisiin.

Viime vuonna me selviteltiin yhtä tyttöjen välistä juttua. Siinä oli sitten niiden vanhemmatkin mukana. Jututettiin lapsia yhdessä ja yksinään ja välillä yritettiin erottaa ja yhittää niitä.

No tönimistä ainakin. Lapset tulee kyllä kertomaan tätille, jos joku kiusaa. Täti sanoo asiasta lapselle ja jos se ei auta, niin sitten lapsi siirretään toiseen leikkiin.

Se on sellasta ”mä en leiki sun kans” tai ”et saa tulla mukaan” juttua mun mielestä. Kyllä me sit jutellaan lapsen kans ja yritetään, et lapsi miettis et miltä itestä tuntus jos ei sais tulla mukaan. Mun mielestä me puututaan kyllä tosi nopeesti, jos vaan nähdään tai kuullaan.

Viime talvena oli kolmen tytön välinen juttu. Sitä ratkottiin sitte yhdessä vanhempien kanssa.

Kirkkorannan päiväkodin kiusaamistapauksia ei kirjata eikä henkilökunnan mukaan myöskään ohjeistusta kiusaamistapauksiin ole olemassa. Keskusteluissa kävi myös

ilmi, että suomenkielisillä ja ruotsinkielisillä on erilaiset säännöt esimerkiksi ulkona, mitä saa tehdä ja mitä ei.

Ei minun tietääkseni meillä oo yhteisiä ohjeita ja sitte ulkona on vaikeeta, kun ruotsinkielisillä on erilaiset säännöt kun meillä. Ei oikeen tiiä, miten voi sitten kieltää jotai meiän ryhmän lapsilta kun toiset saa tehdä.

Ei oo kyllä ohjeistusta eikä me oo henkilökunnan kesken sovittu mitään käytäntöjä. Jokainen tekee niinku hyväks näkee. Minusta meillä on paljon yleisten käytäntöjen epäselvyyksiä. En minä tiiä ihan kaikkia talon sääntöjä.

En kyllä tiiä, että ois ohjeita. Ehkä meillä kaikilla on joku oma käsitys ja asioita pidetään itsestäänselvinä, mut ei sit loppupeleissä kuitenkaan.

Ei mulle oo ainakaan sanottu, että kiusaamisia pitäs kirjata ylös johonki.

En minä tiiä, että kiusaamisesta pitäs johonki laittaa.

Ei me kirjata kiusaamisia millään tavalla. Mun mielestä työntekijän pitää luottaa omaan maalaisjärkeensä kun puuttuu kiusaamistilanteisiin. Ei niihin kuitenkaan sellasta yks´selitteistä ohjetta oo, joka sopia kaikkeen.

4.3.2 Kiusaamisen ennaltaehkäisy päiväkodissa ja lapsiryhmän kanssa

Kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi henkilökunnan mielestä ei oltu erityisesti kiinnitetty huomiota.

No ehkä silleen, että katotaan ryhmiä jaettaessa et ketkä sopii yhteen ja ketkä ei. Henkilökemiat ratkasee paljon.

Tuokioissa lasten kanssa on puhuttu kiusaamisesta ja erilaisuudesta avoimesti. On mietitty, miltä tuntuu kun ei saa olla mukana leikissä ja semmosta.

Kyllä niinku sellasta hyvien käytöstapojen ja toisten huomioimista pitäs olla enemmän.

Me pyritään jakamaan ryhmiä silleen, että sellaset jotka ei tuu toistensa kans toimeen eivät tuu samaan ryhmään. Toisaalta meiän pitää kyllä sit joskus laittaa niitäkin yhteen, että oppiivat olemaan yhdessä.

No pienryhmissä pystyy paremmin havainnoimaan lapsia ja pääsee tutustumaan niihin. Yleensäkin päivän rauhottaminen ois hyvä. Kaikki rauhottus eikä ois sellasta hälinää koko ajan.

Puhuttaessa kasvatuskumppanuudesta ja vanhempien roolista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä työntekijät näkivät sen erittäin tärkeänä osatekijänä.

Kyllähän vanhempien asenteet ja kodin ilmapiiri vaikuttaa hirveesti. Se miten kotona ne puhuu toisista ihmisistä ja miten ne suhtautuu niihin. Kyllä se näkyy sitte täällä päiväkodissa.

On se tärkeätä, että vanhemmat on mukana.

Mun mielestä se on tärkeätä. Ja just viime vuonna näki, miten tärkeätä oli, että vanhemmat oli heti alusta asti siinä mukana ja puhu lasten kans asiasta kotona.

Joka vanhemmalla on oma tyyli. Kyllä lapset vaan ottaa kotoota mallin esim. että joillekin naureskellaan tai silleen. Mut yhteistyö vanhempien kans on vähä hankalaa. Ei oo aikaa. Jos tulee jotai ongelmia, nii sit ollaan yhteyksissä mut muuten ei kyllä oo.

Tämän hetkisessä lapsiryhmässä on mukana paljon lapsia, jotka olivat jo viime vuonna samassa ryhmässä. Osa lapsista on siirtynyt kesän jälkeen 1–3-vuotiaiden ryhmästä 3–5-vuotiaiden ryhmään. Ryhmässä on siis paljon lapsia, jotka ovat en-tuudestaan tuttuja toisilleen.

Nää leikkii isolla porukalla tuolla ulkona etenkin. Saattaa olla et kymmenki lasta on samassa leikissä mukana. Kyllähän se kertoo, et on hyvä ryhmähenki.

Mun mielestä tämä ryhmä on tasapainonen.

Minusta tässä ryhmässä on hyvä ilmapiiri. Ei oo ketään tiettyä, joka jäis aina ulkopuolelle.

Tässä ryhmässä on tänä vuonna paljon pieniä. Ja tää on vilkas ja äänekäs ryhmä. Ulkona voi hyvinkin kaikki pojat iästä riippumatta olla samassa leikissä mukana ja se on hyvä merkki.

Lasten itsensä muodostamista pienryhmistä ja niihin mukaan pääsemisessä heräsi kasvattajien keskuudessa monenlaisia ajatuksia.

Kyllä jotku valitsee tarkkaan kenen kans leikkii. Ja jos sellanen ei-halluttu yrittää tulla mukaan, nii lapset tulee kyllä sanomaan että se yks tulee sotkemaan leikkiä.

On niitä pienryhmiä. Näkee että tietyt halua leikkiä aina samojen kans. Mun mielestä niihin pienryhmiin pääsee kuitenkin muut mukaan. Ja just nuo osapäivähoidossa olevat, nii ne on kyllä mun mielestä hyvin mukana tässä ryhmässä.

Jotkut haluaa kyllä leikkiä samojen kans, mut sit on niitä, jotka omaehtoisesti jättäytyy ulkopuolelle ja tulee meidän tätien luokse.

Pitää tietty miettiä, et pitääkö kaikkien kans leikkiä? Mietti omalle kohdalle, nii enhän mäkään halua kaikkien kans olla tekemisissä.

Kiusaamisen käsittely lasten kanssa on haastattelujen perusteella vähäistä. Keskustelujen perusteella lapsilla ei ole tietoa, miten tässä päiväkodissa suhtaudutaan kiusaamiseen ja kuinka kiusaamistilanteissa toimitaan.

Ehkä noi isommat muistaa viime vuodesta, et miten me toimitaan. Mut ei noilla pienemmillä oo mitään tietoo.

En usko, että lapset tietää. Kyllä se on hyvin täti-lähtöstä. No sen lapset tietää, et anteeks pitää pyytää.

Mun mielestä lasten kans ei oo tänä syksynä puhuttu kiusaamisesta enkä usko, et niillä on tietoo, mitä tehään jos kiusataan. Kyllähän ne tulee sanomaan, et joku kiusaa tai silleen, mut ei sit sen enempää.

Ei noi pienet kyllä tiä, mut miten paljon ne ymmärtää, jos me tossa penkillä aletaan juttelee kiusaamisesta kun välillä tuntuu, että ymmärrykseen ei mee helpommatkaan jutut.

4.4 Päiväkodin kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

Kirkkorannan päiväkodin kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma laadittiin yhteistyössä ohjaajan ja päiväkodin johtajan kanssa. Suunnitelman pohjat jaettiin jokaiselle päiväkodin viidelle osastolle henkilökunnan yhteisessä kokouksessa. Jokainen osasto palautti oman suunnitelmansa päiväkodin johtajan huoneeseen.

Saatujen vastausten perusteella päiväkodin johtaja sekä ohjaaja kokosivat Kirkkorannan päiväkodille oman yhteisen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma -vihko sisältää kiusaamisen ehkäisyn keinoja sekä muistuttaa vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeydestä. (LIITE 5)

Päiväkodin johtajan toiveena oli, että itse suunnitelma on selkeä ja hyvin käytännönläheinen, eikä sen lukemiseen tarvitse käyttää paljon aikaa. Suunnitelma kirjoitettiin molemmilla kotimaisilla kielillä. Jokainen osasto päiväkodissa sai seinälleen suunnitelman, ja se sijoitettiin niin, että se on vanhempien nähtävissä ja luettavissa. (LIITE 5/6 ja LIITE 5/7)

4.5 Ryhmäyttäminen kiusaamisen ennaltaehkäisevänä keinona

Tämän projektiopinnäytetyön toiminnallinen osuus lasten kanssa keskittyi ryhmätoimintaan, me-hengen vahvistamiseen, toisten huomioimiseen ja erilaisuuden hyväksymiseen.

Lasten huoltajat saivat tiedote- ja suostumuspaperin (LIITE 2) hyvissä ajoin ennen interventioiden toteuttamisajankohtaa. Samaisella paperilla kysyttiin lupaa lapsen osallistumiseen tuokioihin sekä lupaa käyttää mahdollisia valokuvia opinnäytetyön kirjallisessa osassa sekä opinnäytetyöseminaarissa. Tiedote- ja suostumuspaperin jakaminen huoltajille tapahtui päiväkodin kautta, jonne paperit pyydettiin myös palauttamaan. Interventiot toteutettiin syyskuussa 2015, ja ne jakautuivat kahdelle viikolle päällekkäisten tilavarausten vuoksi.

4.5.1 ”Tullaan tutuiksi”

Tullaan tutuiksi -päivän tavoitteena on ohjaajan ja lapsiryhmän tutustuminen toisiinsa sekä luottamuksen rakentaminen. Suunnitelmaan valitut leikit ja toiminnot oli mietitty vastaamaan näitä silmällä pitäen.

Päiväkodissa lapset joutuvat koko ajan havainnoimaan muita ympärillä olevia sekä harjoittelemaan toisten huomioimista. Ensimmäisen leikin tavoitteena oli muistaa muiden ryhmässä olevien lasten nimet, myös niiden, joiden kanssa ei tavallisesti leiki niin usein. Näin voitiin tukea ryhmän toimintaa ja jokaisen lapsen kognitiivisten taitojen harjaantumista.

Toinen leikki vaati lapselta äänen tunnistamista sokkona. Tämän leikin avulla herätettiin lasten kiinnostusta kuuntelemaan ja kuulemaan toisten lasten erilaiset puheäänet ja tunnistamaan, kenelle ääni kuuluu. Kolmas leikki vahvisti lasten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuutta, kun jokainen sai päättää vuorollaan, miten leikki jatkui, ja toiset toimivat heidän valitsemallaan tavalla. Myös lopetusvaihe korosti toisten huomioimista ja toisen mielipiteen kuuntelemista häiritsemättä, kun jokainen lapsi kertoi vuorollaan mielipiteensä.

4.5.2 ”Tehdään kimpassa”

Tehdään kimpassa -intervention päätavoitteena oli lasten välisen yhteistyön kehittyminen. Valituilla leikeillä pyrittiin saamaan lapset huomioimaan toisia sekä jakamaan omaansa toisten kanssa.

Leikkien tavoitteena oli opettaa lapsia huomioimaan toisia lapsia ja jakamaan omaansa. Leikkien kuluessa etenkin isommat, 5-vuotiaat, lapset oivalsivat, että heidän tulee auttaa toisia ja jakaa sitä, mitä heillä itsellään on. Kuvan esittämä leikki vaati keskittymisen ja pallon seuraamisen lisäksi vieruskaverin huomioimista, kun pallon piti siirtyä eteenpäin käsin koskettamatta (KUVA 1.).

KUVA 1. Tehdään kimpassa

Yksi osa ”Tehdään kimpassa” -interventiota oli Kaveriloru. Lorun sanat luovat mielikuvaa kavereudesta ja loruun liittyvät liikkeet toimivat myös tunteiden ilmaisemisen keinoja.

Kaveriloru:

Ystävyys luo ystävyyttä,
kiusanteko on kiusaa.
Leikki lisää leikkisyyttä,
harmittelu harmittaa.
Liiku lisää liikkuvuutta,
paikallaolo pakottaa.
Touhu lisää touhukkuutta,
laiskottelu laiskottaa.
Kaveritkin kavereutta
yhdessä voi kasvattaa.
(Pulli 2013, 158.)

(kädet käsissä pareittain ympäri hymyillen)
(pysähdytään vastakkain, irvistellään)
(kädet käsissä pareittain ympäri hymyillen)
(poljetaan jalkaa vastakkain, tuima ilme)
(kädet käsissä pareittain ympäri hymyillen)
(pysähdytään vastakkain)
(kädet käsissä pareittain ympäri hymyillen)
(pysähdytään vastakkain, laiska ilme kasvoilla)
(kädet käsissä pareittain ympäri hymyillen)
(halaus)

4.5.3 ”Ollaan kavereita”

Interventio alkoi Kirkkopellon (2014) kirjoittamalla Molli-sadulla. Sadun inspiroimina lasten kanssa keskusteltiin ystävydestä ja kavereudesta sekä siitä, mitä hyvään

kaveruuteen kuuluu. Lasten kanssa mietittiin myös millä tavoin erimielisyyksiä voi ratkoa, kun kaveri ei ole kiva.

Lasten kuunteleminen avaa kasvattajalle mahdollisuuksia tarttua lapsia askarruttaviin asioihin. Kaveruudesta keskusteltaessa syntyi jatkoideoita, joita lasten kanssa voi toteuttaa myöhemmin. Mikäli päiväkodin kasvatushenkilöstö haluaa jatkossa vahvistaa lasten osallisuutta ja parantaa lapsiryhmän toimintaa, he voivat hyödyntää keskustelun antia.

Kyky kuunnella toisia ja odottaa omaa vuoroaan vahvistaa lapsen sosiaalisia valmiuksia. Lisäksi toisten mielipiteiden kuunteleminen opettaa lapsille erilaisuutta, sillä kaikki eivät ole asioista samaa mieltä.

4.5.4 ”Toimitaan yhdessä”

Neljännän intervention päätavoitteena oli tukea lasten yhdessä toimimista sekä näyttää ja kokeilla heidän kanssa uusia tapoja ryhmätyöskentelyyn. Ryhmätyöskentely vaatii isossa ryhmässä lapselta paljon erilaisia taitoja ja niitä taitoja tulee harjoitella säännöllisesti yhdessä koko ryhmän kanssa. Pienryhmätoiminta on nykyään varhaiskasvatuksessa vallitseva käytäntö, mutta se ei tue koko ryhmän me-hengen vahvistumista, koska kaikki lapset eivät ole samanaikaisesti mukana toiminnassa.

”Toimitaan yhdessä” -intervention kaksi ensimmäistä leikkiä vaatii lapsilta matemaattisia taitoja, koska leikeissä piti osata laskea vähän. Näiden leikkien myötä esiin pääsi sellaisia lapsia, jotka eivät muuten ryhmässä ota tilaa itselleen mutta osaavat laskea. Nämä lapset kokivat onnistumisen iloa, ja muut huomasivat toisissa erilaisia piirteitä ja taitoja, joita nämä osaavat.

Kuvan esittämä ”Taikatikku” vaatii lapsia toimimaan yhdessä sekä huomioimaan toisia, sillä sormien tuli koskettaa tikkua koko ajan (KUVA2). Lasten ikä- ja pituuserot toivat tikun siirtämiseen omat haasteensa. ”Taikatikun” siirtäminen kasvatti lasten sietokykyä, sillä he joutuivat työskentelemään tiiviisti yhdessä ja kestämään toisten tekemät virheet tikun tippuessa alas lattialle.

KUVA 2. Toimitaan yhdessä

4.5.5 ”Me ollaan me”

Viides interventio keskittyi ”Kaveruuskakun” tekemiseen. Lasten tuli miettiä, mistä aineksista kaveruuskakku on tehty. Tällä tavalla kaikki mukana olleet lapset kuuliivat, mitä toiset lapset ajattelevat hyvästä kaverista sekä siitä, mitä kaveruus pitää sisällään. Kaveruuden ainekset muodostivat kakun pohjan, jonka päälle jokainen lapsi liimasi oman nonparellin koristeeksi ikään kuin allekirjoituksena sitoutumisesta olla hyvä kaveri. Kaveruuskakku on nähtävissä Kuvassa 3 (KUVA 3).

KUVA 3. Kaveruuskakku – kaveruuden säännöt

4.6 Palautteen kerääminen mukana olleilta lapsilta ja kasvatushenkilöstöltä

Palautteen kerääminen tapahtui suullisesti jokaisen intervention yhteydessä. Lapsilta kerättiin palaute lopetusistunnossa ja jokainen lapsi sanoi vuorollaan, mistä oli kyseisenä päivänä tykännyt tai mistä hän ei ollut pitänyt. Kasvatushenkilöstö kertoi suullisesti palautteen heti intervention jälkeen. Jokaisella kerralla palautteen antoi eri henkilö, eivätkä he tienneet edellisen työkaverin antaman palautteen sisältöä.

5 YHDESSÄ RYHMÄSSÄ -PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

Tässä luvussa arvioidaan ”Yhdessä ryhmässä” -projektioinnäytetyötä kokonaisuudessa. Kukin projektin osa-alue on arvioitu erikseen lähtien projektisuunnitelmasta edeten projektin toiminnalliseen osuuteen ja lopuksi projektin tavoitteisiin. Jokainen em. osa-alue on jaettu pienempiin osiin, jotta arviointi olisi mahdollisimman yksityiskohtaista ja helpottaisi lukijaa.

5.1. Yhdessä ryhmässä-projektisuunnitelman ja budjetin arviointi

Projektisuunnitelman laatiminen alkoi keväällä 2014. Ensimmäinen paperiversio projektisuunnitelmasta valmistui työtä ohjaavalle opettajalle joulukuussa 2014. Tuossa vaiheessa projektisuunnitelma oli vielä suppeahko ja se ei ollut kovin yksityiskohtainen. Ohjaavan opettajan kanssa käydyistä keskusteluista oli suuri hyöty, ja hänen antamallaan lisäohjeilla suunnitelman tarkentaminen ja suuntaaminen oikeaan suuntaan onnistui helposti. Ilman hänen asiantuntemustaan työstä olisi tullut varsin suppea. Valmis projektisuunnitelma (LIITE 1) hyväksyttiin maaliskuussa 2015, mutta vielä toukokuussa siihen tuli muutoksia.

Projektisuunnitelma oli toteutusvaiheessa esillä pöydällä muistuttamassa työn tavoitteista. Tavoitetaulukko (LIITE 1/31) ja sen sisältö ohjasivat toteutusvaihetta erittäin paljon. Toisaalta tavoitetaulukko selkeytti työn etenemistä ja piti rönstyilevän ajatuksenjuoksun kurissa.

Tämä projektioinnäytetyö ei edennyt Centria ammattikorkeakoulun Kokkola-Pietarsaaren yksikön asettamien aikatauluohjeiden mukaisesti. Suositeltavaa olisi ollut, että interventiot olisivat toteutuneet viimeistään keväällä 2015. Aiheen vuoksi oli perusteltua jättää ne syksyille 2015. Myöhäinen ajankohta aiheutti oman haasteensa kirjallisen raportoinnin valmistumiseen aikataulussa.

Kaikki päiväkodissa tapahtuvat toiminnalliset osuudet sisällytettiin sosionomiopiskelijan strategisen kehittämisen ja johtamisen harjoittelujakson ajalle. Näin säästyi tär-

keää aikaa ja yhteensovittaminen mahdollisti paljon päivittäistä keskustelua kasvatushenkilöstön kanssa. Aikataulutuksen suhteen päiväkodin kanssa tehtävä yhteistyö toimi ongelmitta.

Jo projektin suunnitteluvaiheessa oli tiedossa, ettei projekti ole taloudellisesti kannattava, sillä projektilta puuttui täysin ulkopuolinen rahoittaja. Pienen budjetin projektiksi tuloksena syntynyt kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma päiväkodille oli onnistunut. Suunnitelma syntyi ilman isoja menoja. Menot koostuivat kasvatushenkilöstön ja päiväkodin johtajan käyttämästä työajasta, mutta tulos tuo päiväkodille työvälineen heidän jokapäiväiseen työhön. Suunnitteluvaiheessa budjettiin oli laskettu matkakuluja mm. interventioiden osalta. Nämä kustannukset jäivät kokonaan pois, sillä yhdistämällä interventiot harjoitteluun säästyi ylimääräiset matkat kokonaan.

Materiaalikustannuksiltaan projekti toteutui myös hyvin niukasti. Hyvän yhteistyökumppanin ansiosta opiskelijan ei tarvinnut hankkia itse tarvittavia paperitarvikkeita, vaan yhteistyökumppani lahjoitti ne projektille.

5.2 Vanhempainillan arviointi

Vanhempainiltaan osallistui 14 vanhempaa, jotka olivat 11 lapsen vanhempia. Eli mukana oli muutaman lapsen molemmat vanhemmat. Näin ollen osallistuvien vanhempien prosenttiosuus oli 50 %. Vanhempainillasta oli tiedotettu kaikille lapsiryhmän vanhemmille sekä kirjallisesti että suullisesti. Osa vanhemmista joutui valitsemaan, osallistuuko 3–5-vuotiaiden ryhmän vai 1–3-vuotiaiden ryhmän vanhempainiltaan, sillä heillä oli lapsia molemmissa ryhmissä. Joidenkin sisarusten molemmat vanhemmat olivat mukana vanhempainillan alkuosassa, joka oli molempien ryhmien yhteinen, mutta päiväkodin johtajan puheenvuoron jälkeen 1–3-vuotiaiden ryhmän vanhemmat siirtyivät omalle osastolle. Tämä vähensi osaltaan mukana olevien vanhempien lukumäärää. Vanhempainillan ajankohdan siirtyminen suunniteltua aikaisempaan ajankohtaan oli hyvä vaihtoehto. Vanhempien mielipiteet ja ehdotukset olivat projektityön käytössä jo heti työn alkumetreillä ja työ pääsi sen myötä eteneämään hyvällä vauhdilla. Vanhempien osallistumisprosentti oli yllättävän alhainen.

Ryhmäjaon aikana osa vanhemmista näytti kauhistuneelta, ja heistä pystyi aisti-
maan, että heitä jännitti. Pyrin pitämään yllä rentoa ilmapiiriä ja poistamaan ennak-
koluuloja siitä, että tässä olisi kyse jostain vaikeasta ja ylitsepääsemättömästä ai-
heesta. Learning café -menetelmän avulla pystyin osallistamaan vanhempia kes-
kusteluun helpommin kuin esimerkiksi luennoimalla aiheesta. Vanhempien osallis-
taminen ja heidän kuulluksi tuleminen on yksi sosionomin kompetensseista, ja nä-
enkin löytäneeni siihen toimivan menetelmän vanhempainillassa.

Learning café -menetelmä ei ollut vanhemmille tuttu, mutta itse menetelmän selittä-
minen ei ollut mielestäni olennaista. Vanhempien työskennellessä ja aiheita miet-
tiessä kiertelin ryhmissä seuraamassa tilannetta ja varmistamassa, että homma on
hallussa. Kyselin myös, että ovathan kaikki saaneet äänensä kuuluviin ryhmässä,
sillä huomasin joidenkin ryhmien osalta tiettyjen henkilöiden johtavan puhetta muita
enemmän. Monet vanhemmat sanoivat, että he eivät osaa kirjoittaa ajatuksiaan pa-
perille, mutta heillä on hyvä keskustelu käynnissä. Totesin heille, että se on aivan
yhtä tärkeää kuin paperille kirjoittaminen, joka tosin olisi palvelut omaa työtäni
enemmän. Yhtenä asiakastyön taitona onkin nähdä tilanteeseen sopiva tapa toimia
ja tukea sitä, mikä jo toimii.

Yhteinen loppukeskustelu ei tuonut paljon lisäyksiä kirjoitettuihin vastauksiin, vaikka
esitin vanhemmille lisäkysymyksiä ja kyselin vastausten taustalla olleita keskuste-
lujia. Pohdinkin, että olikohan tämä ensimmäinen kerta, kun heille annetaan näin
paljon aikaa ja tilaa kertoa omia näkökulmia, mikä hämmensi heidät täysin. Eräs
vanhemmista totesi: ”Emmehän me voi sanoa miten toimia, kun ei me olla täällä.”
Yritin kääntää hänen vastauksestaan jatkoa peräänkuuluttamalla heidän omaa mie-
lipidettään ja toiveita, miten päiväkodissa heidän lapsensa kanssa toimitaan. Van-
hempien luottamus kasvatushenkilöstön ammattitaitoon ja osaamiseen vaikutti ole-
van vahvaa, sillä heidän mielestään säännöt luodaan päiväkodissa, joita lapset ja
vanhemmat noudattavat. Ehkä tässä korostuu se vanha totuus, ”tehkää te kun tie-
dätte”, eivätkä vanhemmat näe omaa osaamistaan lapsen vanhempana niin tär-
keänä. Olisikohan yhtenä aiheena seuraavassa vanhempainillassa syytä olla kas-
vatuskumppanuuden käsitteen avaaminen konkreetian tasolle?

Oma valmistautumiseni vanhempainiltaan oli aika vähäistä. Koin, että opinnäyte-työtä tehdessäni olin sisäistänyt päiväkotikiusaamisen teorian tiedon jo siinä määrin, että minun ei tarvinnut laatia itselleni muistilappua mukaan, vaan pystyin kertomaan aiheesta ilman sitä. Olin ottanut kotoa mukaani tarvittavat fläppipaperit ja Post It -laput tuolien alle. Valmistelut päiväkodin tiloissa sujuivat nopeasti lasten lähdettyä ulos iltapäivällä.

Työskentely ihmisten kanssa, esitelmien pitäminen ja eri ikäisten ohjaaminen aieman työkokemuksen tuomana varmuutena helpotti vanhempainillan järjestämistä. Tällä kertaa aiheena oli vakava ja arka aihe. Tyylini saattaa olla joskus liiankin rennon oloinen, ja se voi viedä uskottavuutta asiasta. Kiusaamisesta puhuminen ja kyseleminen saattoi herättää jossain kuulijassa omien kokemusten pintaan nousemista, joten minun piti varmistaa, että puhun aiheesta riittävän yleisellä tasolla, mutta kuitenkin tuoda ilmi sen henkilöityminen. Koen itse, että oma osuuteni vanhempainillasta meni hyvin ja olen tyytyväinen saamiini vastauksiin, sillä vanhempien ryhmissä ollut vilkas keskustelu, mikä toi minulle varmuuden, että asiasta pitää puhua. Olkoonkin, että tämän opinnäytetyön kannalta vastaukset ovat niukkoja, mutta pääasia on, että vanhemmat puhuvat keskenään ja miettivät päiväkotikiusaamista yhdessä.

Kirjallisen palautteen keräämistä olisi voinut harkita, mutta palautteen kirjoittamiseen varattava aika olisi pitänyt ottaa pois yhteiseen keskusteluun käytetystä ajasta. Mikäli palautepaperit olisivat lähteneet vanhempien mukana kotiin, niiden palautuminen takaisin päiväkodille ei olisi ollut varmaan. Näin ollen koin järkeväksi pitää korvat auki eteisessä vanhempien lähtiessä kotiin ja keskustella heidän kanssaan eteisessä.

Päiväkodin henkilökunta antoi suullisen palauteen osuudestani vanhempainillassa heti sen päätyttyä sekä myöhemmin saman viikon aikana. Palaute oli positiivista ja kannustavaa. Heidän mielestään onnistuin kertomaan vaikeasta asiasta hyvin ymmärrettävällä tavalla ja sain vanhemmat kiinnostumaan aiheesta. Osa henkilökunnasta koki, että olin rohkea aihevalinnan suhteen. Esiintymistäni vanhempien edessä sanottiin luontevaksi ja puhetta selkeäksi. Henkilökunnan mielestä osuudes-

sani ei näkynyt mitenkään, että ajatus olisi katkeillut tai harhailut, vaan se oli selkeää ja sujui jouhevasti. Heidän mielestään arvoasteikolla 1–5 arvosana olisi selvästi 5.

Vanhemmilta ei kerätty systemaattisesti palautetta vanhempainillasta. Vanhemmat sanoivat päälle pukiessaan, että olivat pitäneet illasta sekä pitivät aihetta tärkeänä. Eräs vanhemmista totesi, ettei osannut arvata kotoa lähtiessään, mihin vielä illan aikana joutuu. Hän oli erittäin iloinen ja tyytyväinen iltaan. Osa vanhemmista sanoi, että työskentely tuntemattomien vanhempien kanssa oli hankalaa eikä keskustelu meinannut onnistua. Osa vanhemmista oli kaksikielisiä ja heidän äidinkieltensä oli ruotsi. Mikäli äidinkielenään ruotsia puhuva osui ryhmään, jossa muut jäsenet olivat puheliaita äidinkielenään suomea puhuvia, oli heidän vähän vaikea kommentoida asiaa, sillä puhenopeus oli liian nopeaa.

5.3 Kasvatushenkilöstön teemahaastattelujen arviointi

Ohjaaja oli välillä mukana osastolla lapsiryhmän kanssa, joten kasvatushenkilöstö tuli tutuksi ja teemahaastattelut tai kahdenkeskiset keskustelut, oli helppo toteuttaa. Kynnys keskustella vaikeasta asiasta pidettiin matalana eikä keskusteluissa tullut eteen tilanteita, joissa olisi ollut vaivaantunut olotila. Teemahaastatteluun osallistui vain neljä kasvatushenkilöstöön kuuluvaa henkilöä, joten aineisto on todella pieni, mutta toisaalta se helpotti opiskelijaa hänen kirjoitustyössään. Saatujen vastausten perusteella saa kuvan siitä, mikä tilanne päiväkodin ryhmässä tällä hetkellä on.

Yhteinen määrittely kiusaamiselle helpottaa kasvatushenkilöstön puuttumista kiusaamiseen. Käytyjen keskustelujen pohjalta voi todeta, että kasvatushenkilöstöllä on yhteneväinen käsitys siitä, mikä on kiusaamista ja mihin heidän tulee puuttua. Yhtenä tämän projektioinnäytetyön tavoitteena on laatia päiväkodille kiusaamisen ehkäisyyn liittyvät ohjeet, jossa kasvatushenkilöstön määritelmiä ja näkemyksiä voidaan hyödyntää.

Kasvatushenkilöstö koki, että näkyvään kiusaamiseen on helppo puuttua. Keinoja, joita päiväkodissa kiusaamistilanteissa käytetään, oli ainoastaan lasten kanssa keskustelu. Yhteisen määrittelyn myötä heidän on helppo lähteä jatkossa pohtimaan

yhdessä monipuolisempia keinoja ja erilaisia vaihtoehtoja kiusaamistilanteisiin. On vaikea seurata kiusaamisen jatkuvuutta tai ketkä ovat kiusaamistilanteissa useimmiten mukana, mikäli niitä ei kirjata millään tavalla. Kirjaamisen ei tarvitse olla monimutkainen tietokoneohjelma, vaan kynä ja paperi riittää. Jo näin pienellä tekijällä voidaan edesauttaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista.

Kahden kieliryhmän yhteiset toimintaohjeet ja säännöt eivät ole mahdottomuus. Päiväkodissa on paljon kaksikielisiä lapsia, joten he ymmärtävät toisen kieliryhmän henkilökunnan ohjeet, vaikka ovatkin kirjoilla toisessa ryhmässä. Kieliryhmien erilaiset toimintatavat yhteisissä tiloissa aiheuttavat kasvatushenkilöstön lisäksi hämmennystä myös lapsissa. Projektiopinnäytetyön myötä päiväkodille laaditaan kiusaamisen ehkäisyyn liittyvä suunnitelma ja toimintaohjeet kiusaamistilanteisiin. Suunnitelma ja toimintaohjeet ovat yhteiset molemmille kieliryhmille, jotta vältetään epäselvyyksiltä etenkin ulkoillessa.

Kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi haastatteluissa tuli esille, että kasvatushenkilöstö tekee pienryhmäjaon lasten henkilökemioiden perusteella. Ikuisuuskysymys ”pitääkö kaikkien kanssa leikkiä?” tuli myös esille. Mikäli kasvatushenkilöstö ei luo tilanteita, joissa toisilleen kemioiltaan ei-sopivat eivät joudu toimimaan yhdessä, niin millä muulla tavalla he voivat opettaa lapsia tutustumaan toisiinsa ja toisten erilaisiin, kenties ärsyttäviinkin piirteisiin. Jos samassa ryhmässä on lapsia, joiden tiedetään jo etukäteen olevan yhdessä haasteellisia, niin kasvattajalle sen pitäisi olla helpotettava tieto. Hän voi jo etukäteen valmistautua tilanteeseen ja suunnitella tilanteen siten, että ylimääräiselle ei-toivotulle käyttäytymiselle ja nahistelulle ei jää aikaa eikä tilaa. Kasvatushenkilöstön tulee mahdollistaa lapsille tilanteita, joissa he toimivat yhdessä sellaisten lasten kanssa, joiden kanssa he eivät tavallisesti leiki ja touhua. Tuokioissa lasten kanssa keskustellaan kiusaamisesta, mutta loppujen lopuksi kävi ilmi, ettei lapsilla ole tietoa päiväkodin toimintatavoista kiusaamistapauksissa. Josain vaiheessa tuokioissa olisi hyvä olla aiheena myös talon tavat kiusaamiseen liittyen, jotta myös lapsilla olisi tieto jo ennen kiusaamistapauksia. Vanhempien aktiivista roolia kasvatuskumppanuudessa tulee vahvistaa ja heille tulee luoda mahdollisuuksia tuoda esiin mielipiteitä sekä keskustella yhdessä toisten vanhempien kanssa.

5.4 Päiväkodin kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman arviointi

Kasvatushenkilöstön haastattelujen perusteella oli havaittavissa, että päiväkodissa on tarve yhteisille toimintasäännöille. Kirkkorannan päiväkodissa ei ollut aiemmin laadittu kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaa. Näin ollen tämän projektipinnäytetyön osana laadittu suunnitelma oli tarpeellinen ja vastasi työelämän tarpeisiin. Suunnitelman aloitusvaiheessa jokainen päiväkodin osasto kirjoitti oman näkemyksensä aiheesta annetulle lomakkeelle, joten kaikilla osastoilla oli mahdollisuus vaikuttaa suunnitelman sisältöön. Varsinainen suunnitelma on kokoomateos viiden eri osaston vastauksista.

Valmis suunnitelmavihko ei ole monisivuinen, ja sisällöltään se on aika suppea. Tässä vaikutti paljon päiväkodin johtajan toive, sillä hänen toiveensa oli, ettei lukija kyllästy jo ensimmäisillä riveillä vaan jaksaa lukea suunnitelman alusta loppuun. Osastojen seinille nähtäville tuleva suunnitelma oli koottu jokaiselta osastolta saadusta paperista ja kooste mahdutettiin yhdelle paperille. Näin tuloksena saatiin suunnitelma, joka oli lyhyt ja ytimekäs. Sekä päiväkodin johtaja että päiväkodin henkilökunta olivat tyytyväisiä valmiiseen suunnitelmaan. Yhteisen suunnitelman laadinnan pohjalta päiväkodissa heräsi innostus miettiä myös uudelleen pihäsääntöjä, koska niiden epäselkeys ilmeni haastatteluissa.

5.5 Arviointi lapsille suunnatuista interventioista

Tämä alaluku on omistettu lasten kanssa toteutettujen toiminnallisten tuokioiden arviointiin. Jokainen interventio on arvioitu yksittäisenä kokonaisuutena sekä opiskelijan että lasten ja organisaation kannalta.

5.5.1 ”Tullaan tutuiksi” –intervention arviointi

Ensimmäisen intervention tavoitteena oli molemminpuolinen tutustuminen. Opiskelija ennätti olemaan interventioita edeltävällä viikolla päiväkodin osastolla ja tutustumaan lapsiin jo tuolloin. Näin ollen alkuperäistä suunnitelmaa muokattiin ja pois jätettiin varsinaiset nimileikit. Tämänvuotinen lapsiryhmä koostuu ennestään toisilleen tutuista lapsista. Ryhmään on tullut vain kaksi uutta lasta tänä syksynä, joten ei ollut relevanttia lähteä opettelemaan ja kertaamaan lasten nimiä.

Valitut leikit olivat riittävän helppoja toteuttaa koko ison lapsiryhmän kanssa. Päiväkodin tapoihin kuuluu jakaa lapset vähintään kahteen ryhmään toimintatuokioiden ajaksi, mutta tämä käytäntö ei palvellut tätä työtä, jonka yhtenä tavoitteena on ryhmähengen luominen ja tutustuminen myös niihin vieraampiin ryhmäläisiin.

Leikkien osalta vaikeustaso oli ryhmälle sopiva. Joillekin 5-vuotiaista leikit saattoivat olla liian helppoja, mutta he olivat leikissä hyvin mukana siitä huolimatta. Varsinkin peikkoleikki oli jännittävä ja äänen muuttaminen ei ollut helppoa lapsille. Ohjaajana joutui pikaisella päätöksellä muuttamaan leikin sääntöjä, että leikki voi jatkua. Leikkejä ja toimintaa suunnitellessa tuli pitää mielessä työlle asetetut tavoitteet ja valita leikit niihin sopiviksi. Mielestäni valitut leikit tukivat tutustumista ja ryhmän yhteistä leikkimistä. Ajankäytön suhteen tuokio venyi hieman oletettua pitemmäksi, mutta se ei ollut iso juttu. Ennakkoon arvioitu aika oli 45 minuuttia, joten interventio oli vain viisi minuuttia pitempi kestoltaan.

Leikeissä lapset saivat mahdollisuuden valita ja päättää itse. He valitsivat, kenen nimen he sanovat ilmapalloleikissä ja mitä he taikurina taikovat hatusta. Lopetusvaiheessa mukavimmaksi useat lapsista mainitsivat jonkun eläinhahmon, joita he olivat taikurin hattuleikissä olleet tai aloituksessa olleen ilmapalloleikin.

Kasvatushenkilöstön mielestä lapsiryhmä kuunteli hyvin ohjeita ja lapset olivat rauhallisia. Lapset olivat innoissaan uusista leikeistä, osa heistä oli tosin hyvin varautuneita. Ohjaaja kykeni tukemaan ja rohkaisemaan arempia lapsia mukaan leikkeihin onnistuneesti.

5.5.2 ”Tehdään kimpassa” –intervention arviointi

Ryhmän suuri koko ja suhteellisen pieni tila vaikuttivat päivän toimintaan. 18 elävää lasta vaatii tilaa ympärilleen, eikä päiväkodin lepohuone ole siihen paras mahdollinen. Tämän intervention olisi voinut toteuttaa pienillä muutoksilla ulkona, jolloin tilaa olisi ollut enemmän käytössä.

Pimeä huone ja taskulampun valo ovat takuuvarmat kiinnostuksen herättäjät lasten kanssa toimittaessa. ”Majakkahipassa” toisia kiinnosti enemmän seinällä kiertävä valo kuin pelko siitä, että jäisi itse majakaksi keskelle. Osa lapsista keskittyi enemmän lampun valokeilassa olemiseen kuin sen väistämiseen. Leikin aikana oli mahdollista puhua lapsille majakan tehtävästä merellä ja veneilystä, vaikka niillä ei tähän työhön varsinaisesti mitään kytköstä olekaan. Toiminnallisen tuokion lopussa olleessa palautekierroksessa monen mielestä majakkaleikki oli päivän paras leikki.

”Lumpeenlehdet” -leikin tavoitteena oli kaverista huolehtiminen ja jakaminen toisten kanssa. Varsinkin nuorimmille leikkijöille oli vaikea ymmärtää, että oma lehti oli poissa ja joutuisi menemään toisen lehdelle. Vanhimmat lapset oivalsivat leikin idean aikaisessa vaiheessa ja alkoivat huolehtia pienemmistä osoittaen heille vapaita lehtiä tai kutsumalla pienempiä heidän lehdille. Leikki toimi hyvin tämän ryhmän kanssa, vaikka leikkijöitä olikin paljon.

Pallon vierittäminen kaverille ainoastaan jalkoja käyttäen opetti lapsille yhteistyön merkitystä. Hänen, jolla oli pallo jalkojen päällä, tuli huomioida vieressä istuja, jolle hän pallon vierittää, mutta myös hän, jolta sai itse pallon. Leikki oli hieman liian vaikea nuorimmille leikkijöille, mutta he olivat aktiivisesti leikissä mukana, vaikka pallo

siirtyikin useimmiten seuraavalle hieman käsillä avustaen tai huomio kiinnittyi karranneen pallon nappaamiseen. Tiivis, vieri vieritysten istuminen onnistui hyvin ja lapsilla oli hauskaa. Jotkut lapset nimesivät pallon vierittämisen päivän mukavimmaksi leikiksi.

Viltin alle piiloutuminen oli tälle vilkkaalle ryhmälle aivan liian hidastempoinen. Näinpä hyvin äkkiä hoksattiin, että leikki on syytä lopettaa ja vaihtaa seuraavaan leikkiin. Leikkijöiden runsas määrä teki leikistä myös vaikean. Lapset onnistuivat arvaamaan piiloutuneen lapsen monien vihjeiden ja paljastusten jälkeen. Leikin mielenkiinnon ylläpitäminen oli hankalaa niille, jotka istuivat vieressä ja jännittivät, arvaako oven takana ollut piilossa olijan. Istuminen aiheutti osalle levottomuutta. Olikin viisainta lopettaa leikki kolmen kierroksen jälkeen, vaikka osa lapsista olisi halunnut jatkaa vielä leikkiä ja piiloutua viltin alle. Ohjaajan tehtävänä on kuitenkin nähdä tilanteen kokonaisuus ja lopettaa leikki, kun se ei enää palvele tarkoitusta.

Kaveriloru oli uusi sekä ohjaajalle että lapsille. Ohjaajan ja toisen aikuisen näyttämän mallin jälkeen isommat lapset oppivat loruun kuuluvat liikkeet melko hyvin, mutta nuorimmilla liikkeiden toisto tapahtui aikuisten esimerkin jälkeen. Lorun teksti muistuttaa leikkijöitä kaveruudesta ja sen merkityksestä. Tämän projektin yhtenä päätavoitteena on kiusaamisen ennaltaehkäisy ja lasten keskinäinen kaveruus toimii yhtenä ennaltaehkäisevänä keinona.

Lopuksi Angry Birds -pallo kiersi ringissä jokaisella leikkijällä. Lapset muistivat pallon hyvin eiliseltä ja eilen mukana olleet lapset osasivat kertoa uusille leikkijöille pallon tarkoituksen. Tämän päivän kierros meni nopeasti ja jokainen uskalsi sanoa kuuluvalla äänellä oman mielipiteensä. Eiliseen verrattuna aremmat ja ujommat uskalsivat katsoa muita omalla vuorollaan. Lasten mielestä majakka- ja palloleikit olivat parhaita tänään. Heidän mielestään näitä jumppia voisi olla joka päivä.

Myös kasvatushenkilöstö oli tyytyväinen tähän päivään. He leikkivät viltin alle piiloutumista "Pomperipossu"-leikkinä, joka on hieman eri versio samalla periaatteella, mutta osallistaa enemmän lapsia. Palautteena olikin, että ohjaajan tilannetaju pelasi

hyvin, kun leikki näytti kuolettavan lasten innon, ja hän tajusi vaihtaa leikkiä nopeasti. Tämän päivän tuokio sisälsi uusia leikkejä ja kasvatushenkilöstön jäsenet olivat iloisia, että he saivat uusia ideoita omaan työhönsä tämän myötä.

5.5.3 ”Ollaan kavereita” –intervention arviointi

Kirkkopellon (2014) kirja Molli-otuksesta on tarkoitettu tunnetaitojen opetteluun lasten kanssa. Kirja oli varsin pitkä ja vaati lapsilta kykyä kuunnella pitkääkin satua. Varsinkin 3-vuotiaille tämä satu oli liian pitkä, ja osa heistä ei jaksanut istua paikoillaan koko satua. Onneksi paikalla oli kasvatushenkilöstöä, joka pystyi ottamaan lapsia syliin ja siten rauhoittamaan heitä. Satu oli huumorilla höystetty, ja Molli-otus oli lasten mielestä välillä hassu. Pitkästä sadusta huolimatta lapset jaksoivat keskittyä muutamaa lukuunottamatta hyvin kuuntelemiseen. Toisaalta tällä kertaa mukana oli vain kymmenen lasta, joten sekin vaikutti omalta osaltaan asiaan.

Hyvän ystävän ominaisuuksista kertominen oli tälle ikäryhmälle liian vaikeaa. Kaksi ensimmäistä lasta osasi kuvailla ominaisuuksia, joita hyvällä ystävällä on, mutta kun vuoro tuli eräälle 3-vuotiaille, hän kertoi parhaasta ystävästään ja mitä he tekevät yhdessä. Tämän jälkeen kaikki muutkin kertoivat, kuka heidän paras ystävänsä on. Ohjaaja joutui tässä vaiheessa soveltamaan jutun sääntöjä. Ohjaaja kyseli lapsilta enemmän, kuten mitä hyvän kaverin kanssa voi tehdä ja mikä tuntuu kivalta. Lisäksi mietittiin ei-kivaa kaveria. Tämä leikki ei saanut missään vaiheessa kunnollista flow'ta, vaan se eteni hyvin verkkaiseen tahtiin. Lisäksi moni 3-vuotias ei osannut sanoa kuin oman hyvän kaverin nimen ja parasta on leikkiminen. Tämä leikki oli aivan liian vaativa lasten kehitystasoon nähden.

Kaveriloru oli lapsille tuttu jo tiistailta, ja he osasivatkin kertoa ensimmäistä kertaa mukana olevalle lorun liikkeitä. Osa lapsista muisti joitakin lorun sanoja myös. Lorusssa on mukana myös tunteita ja kuinka esimerkiksi kiukkua voi purkaa jalkaa polkemalla. Lasten kanssa mietittiin muita tapoja näyttää kiukkua. Monen mielestä murjottaminen ja äriseminen olivat hyvä tapa kertoa muille, että nyt minua kiukuttaa. Parien muodostaminen oli tällä kertaa hankalampaa, sillä paikalla oli paljon niitä

lapsia, jotka muodostavat helposti isoja leikkiryhmiä, joissa leikkivät yhdessä. Tarkoituksena oli muodostaa sellaisia pareja, joissa lapset eivät olisi niin tuttuja keskenään.

Loppuistunnossa Angry Birds -pallo oli lapsille aiemmilta kerroilta tuttu. Lapset osasivat kertoa, mitä sillä tehdään ja mitä se tarkoittaa, kun saa pallon omaan käteen. Tämän päivän parhaimpina juttuina lapset kokivat Molli-sadun ja Kaverilorun.

Tällä kerralla henkilökunnan palautteen antoi toisessa kieliryhmässä toimiva lastentarhanopettaja, joka oli paikalla havainnoimassa erityisesti lapsia, mutta myös ohjaajan työskentelyä. Hänen mielestään tämän kertaisessa tuokiossa oli selkeä juoni, joka pysyi hyvin koossa. Hänenkin mielestään ystävän ominaisuuksien kertominen oli vähän liian vaikeaa aivan pienimmille, mutta jo 5-vuotiaan tulisi osata kertoa jotain hyvästä ystävästä.

5.5.4 ”Toimitaan yhdessä” –intervention arviointi

Kaksitoista lasta oli sopivan kokoinen ryhmä toimimaan lepohuoneessa. Tilaa riitti jokaiselle, eikä toisiin törmäilyjä tullut. Ensimmäinen leikki vaati lapsilta kykyä havainnoida ympärillä olevia sekä kykyä laskea ryhmiä muodostaessa. Tämä oli vähän vaikeaa 3-vuotiaille, mutta vanhemmat lapset osasivat laskea ja auttaa pienempiä löytämään paikan ryhmässä, joka ei ollut vielä ohjeiden mukainen. Tasajaollinen ryhmäkoko mahdollisti helposti ryhmien muodostamisen pienempiin ryhmiin.

Kilpikonna-leikki rauhoitti vilkkaan ryhmän hyvin. Oli yllättävä huomata, kuinka vauhdikkaat lapset rauhoittuivat, kun viltti tuli pään päälle. Tavallisesti ryhmässä on vauhtia todella paljon ja tahatonta tönimistä esiintyy paljon. Vilttien alla seistessä lapset kuuntelivat ohjeita ja ohjeiden antamisen jälkeen lasten liikkuminen oli varovaista. Lapset oivalsivat etteivät voi riehua, koska eivät näe. Lapset myös olivat hyvin huomaavaisia ja varovaisia, ettei toisiin satu.

Taikatikki oli alkuun haasteellinen. Syynä oli, että ohjaaja kehotti lapsia menemään kyykkyyn. Lapset eivät päässeet yksimielisyyteen, millä tavalla olla kyykyssä. Lasten välinen yhteistyö parani, kun ohjaajan muunsi ohjetta sen verran, että lapset

saivat seistä toinen käsi suorana etusormisuoraan eteenpäin ja ohjaaja asetti taikatikun sormien päälle. Tämä helpotti työskentelyä jonkin verran, mutta lapset saivat onnistumisen kokemuksen, ja he alkoivat toimia yhdessä. Lapset huolehtivat, että kaikkien etusormet ovat kiinni tikussa ja kaikki pystyvät liikkumaan ilman, että keppi putoaa. Leikki oli todella vaativa, mutta se ei ollut mahdoton tälle lapsiryhmälle sen jälkeen, kun he oivalsivat, että heidän keskinäinen yhteistyö on ratkaisevinta tässä tehtävässä.

Kaverilorussa tyttö-poikapareihin jakaminen onnistui, kun paikalla oli juuri tasamäärä molempia sukupuolia. Koska lapsiryhmä on käytännössä lähes sama kuin viime vuonna, lapset ovat toisilleen tuttuja ja he leikkivät paljon yhdessä. Niinpä lapset eivät kokeneet epämiellyttäväksi joutua vastakkaisen sukupuolen edustajan pariin, vaan parit toimivat ohjeiden mukaisesti. Varsinkin tyttö-poikapareihin jakamisessa tulee ottaa huomioon lasten herkkyys ja kuinka hyvin he tuntevat toisensa. Mikäli ryhmässä olisi ollut yksikin herkempi ja ujompi lapsi, silloin tätä parin muodostamista ei olisi voinut toteuttaa.

Lasten palautteen perusteella haasteellinen Taikatikki oli mieleinen. Eräs lapsista toivoi seuraavalle kerralle Taikurin hattua, joka oli yhtenä leikkinä ensimmäisessä interventiossa. Muutaman mielestä Kaverilorussa tömistelemine oli parasta, ja he kertoivatkin tömistelevän samalla tavalla kotona kiukkua pois.

Kasvatushenkilöstön palaute ohjaajalle oli kannustavaa. Varsinkin ohjaajan kärsivällisyys Taikatikun ohjeiden antamisessa sai positiivista palautetta. Palautteen perusteella ohjaajalla oli kärsivällisyyttä jatkaa ohjeiden antamista ja huomata, missä vaiheessa oli syytä muuttaa niitä. Kasvatushenkilöstö oli yllätynyt siitä, kuinka hyvin muutama erityisen eläväinen lapsi malttoi keskittyä haasteelliseen tehtävään yhdessä muiden kanssa. Yhdessä toimimisen teema oli ollut palautteen perusteella selkeästi nähtävissä, ja teema jatkui kaikissa päivän toiminnoissa.

5.5.5 ”Me ollaan me” –intervention arviointi

Taikurin hattu toteutettiin lasten toiveesta uudelleen. Siitä voi päätellä, että kyseinen leikki oli lasten mieleen. Jokainen lapsi kertoi rohkeasti, mitä halusi toisten esittävän

hetken aikaa. Tarvittaessa taikurina toiminut lapsi näytti myös liikkeen, yhtenä esimerkkinä oli tähdenlento ja siihen liittyvä liike. Nuorimmat lapset eivät tienneet, mikä tähdenlento on, joten taikurin oli syytä esittää kaikille, millä tavalla tähdenlento voisi liikkua ja kuuluuko siitä kenties jotain ääntä.

Kaveruuskakun pohjan täyttäminen ei ollut helppoa. Lapsiryhmän 5-vuotiaat osasivat selittää, millainen on hyvä kaveri. Tämä edellytti ohjaajalta lisäkysymysten tekoa sekä päättelykykyä, mitä lapset tarkoittavat. Nuorimmat kertoivat tälläkin kertaa omien kavereiden nimiä ja leikkejä, joita leikkivät kavereiden kanssa. Kaveruuskakun pohjaksi muodostuikin tämän perusteella, että hyvä kaveri on kiltti, osaa leikkiä ja pyytää anteeksi, mikäli tulee erimielisyyksiä.

Jokainen lapsi kävi vuorollaan liimaamassa paperisen nonparellin kakun päälle. Kakun koristeita oli lopulta 22 eli yhtä monta kuin lapsiryhmässä on lapsia. Tämä muistuttaa, että jokainen ryhmässä oleva lapsi osaa olla hyvä kaveri, kun hän on saanut oman koristeensa kakun päälle. Samalla kun lapset kävi liimaamassa koristeensa kakkuun, he kertoivat myös päivän tunnelmia. Lähes kaikki lapset kertoivat tykänneensä erityisesti taikurin hatusta ja siitä, kun he saivat olla erilaisia eläimiä ja liikkua lattialla.

Kaveruuskakku oli vaikea 3-vuotiaille. He eivät pystyneet hahmottamaan, miten täytekakku voi olla kaveruuskakku. Aivan nuorimmilta ei myöskään tullut asiaan kuuluvia ehdotuksia, mitä ominaisuuksia hyvällä kaverilla on. Jotkut 5-vuotiaista alkoivat miettiä kunnolla, millainen hyvän kaverin tulisi oikeasti olla ja millaisesta kaverista he itse tykkäävät. Ilman näitä 5-vuotiaita ja heidän ajatuksiaan kaveruuskakusta ei olisi tullut mitään.

5.6 Palautteiden arviointi

Interventioista saatu palaute on syytä arvioida lyhyesti. Koska palaute kerättiin suullisesti, sitä ei ole dokumentoitu missään. Tämä ei ole hyvä tapa projektityöskentelyssä. Jonkinlainen kirjallinen arvio kohderyhmältä tai asiakkaalta olisi syytä pyytää. Tässä projektiopinnäytetyön interventio-osuudessa sitä ei kuitenkaan tehty, vaikka se oli tiedossa.

Olipa lasten antama palaute suullista tai hymynaamojen rastittamista, se vaatii aina tulkintaa. Lapset voivat kertoa paljon enemmän suullisesti, ja he ovat hyvin rehellisiä; sanontakin kuuluu ”totuus tulee lasten suusta”. Tämän perusteella lapset olivat tyytyväisiä interventioihin, ja päällimmäisenä heille jäi mieleen taikurin hattu-leikki. Monen lapsen vanhemmat kertoivat lasten leikkineen myös kotona taikuria. Vaikka lapsiryhmässä oli paljon 3-vuotiaita, he eivät sanoneet leikkejä ja tehtäviä liian vaikeiksi.

Lasten kanssa toimiminen ja heidän ohjaaminen vaati ohjaajalta uusien ulottuvuuksien haltuunottoa. Ryhmien ohjaamisessa itsessään ei ole ohjaajalle mitään uutta, mutta kohderyhmänä alle kouluikäiset ovat vieraampi. Näin ollen ohjaaja on tyytyväinen, etteivät lapset kokeneet leikkejä liian vaikeiksi ja hankaliksi.

Kasvatushenkilöstö antoi kannustavaa palautetta ohjaajalle. Muutamien leikkien osalta vaatavuustaso oli lasten kehitystasoon nähden liian vaativa, mutta palautteen perusteella ohjaaja osasi soveltaa hyvin nopeasti säännöt lapsille sopivammiksi. Ohjaaja osasi valita sellaiset toiminnot, jotka tukivat toisiaan ja johdattelivat teemaa yhtenäisesti eteenpäin. Kasvatushenkilöstö oli tyytyväinen siihen, että he saivat itsekin uusia ideoita leikkivarastoonsa ja heidän mielestään lapsissa oli huomattavissa sellaisia piirteitä, joita he eivät ole normaalissa arjessa havainneet. Kasvatushenkilöstöltä saadun palautteen perusteella ohjaajan tulee kehittää ja miettiä tarkemmin jatkossakin suunnitteluvaiheessa leikkien soveltuvuutta alle kouluikäisille.

5.7 Yhdessä ryhmässä -projektin tavoitteiden arviointi

Projektiopinnäytetyön tulostavoitteena oli tehdä kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma päiväkodille. Jokainen päiväkodin viidestä osastosta sai olla mukana kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laadinnassa. Yhdessä päiväkodin johtajan kanssa koottu kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma toteuttaa tämän tavoitteen. Koska päiväkodissa ei ollut aikaisemmin ko. suunnitelmaa lainkaan, oli tämä projektiopinnäytetyö omalta osaltaan avaamassa uutta, syvempää näkökulmaa päiväkodin toimintaan. Henkilöstön haastattelujen perusteella oli kuultavissa todellinen tarve tehdä tämä suunnitelma. Ohjaaja kokee olevansa etuoikeutettu saadessaan olla mukana tällaisessa päiväkodin kehittämisessä. Yhtenä sosionomin kompetenssialueena oleva kehittämisosaaminen vahvistui tässä projektissa todella paljon. Sosionomin johtamisosaamisen kompetensseissa mainitaan sosionomin osaavan edistää ja mahdollistaa kumppanuusperustaista kasvatusyhteistyötä niin työyhteisössä kuin verkostoissa sekä vanhempien kanssa. (Jaakonaho 2012.)

Vanhempainillan rakenne poikkesi tavallisesta luentoperustaisesta vanhempainilasta osallistamalla vanhemmat toimijoiksi. Vanhempainillan suunnittelu sekä toteutus tukivat kasvatuskumppanuuden vahvistamista päiväkodissa. Menetelmänä ollut Learning café lisäsi vanhempien vaikutusmahdollisuuksia, osallisuuden tunnetta ja mielipiteiden esille tuomista. Tämän vanhempainillan myötä kasvatushenkilöstö sai yhden uuden mallin ryhmätyöskentelyyn. Vanhempainillassa kerätty aineisto on myös käytettävissä suunnitelman laatimisessa ja sillä tavoin vahvistetaan vanhempien ja päiväkodin yhteistä kasvatuskumppanuutta. Sekä osallisuuden että kasvatuskumppanuuden vahvistaminen ovat sosionomin osaamisalueita.

Kasvatushenkilöstön ammatillinen kasvu oli organisaatiotason yhtenä oppimistavoitteena. Yksi päiväkodin osastoista sai osallistua opiskelijan haastatteluun päiväkodissa tapahtuvaan kiusaamiseen liittyen, mutta kaikki päiväkodin viisi osastoa saivat osallistua päiväkodin yhteisen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatimiseen. Yhteinen pohtiminen ja tiedon jakaminen lisää jokaisen ammatillista kasvua jossain määrin.

Tavoitteena ollut ryhmäytymistä tukevien menetelmien jääminen osaksi päiväkodin arkea on opiskelijasta riippumaton tavoite. Opiskelijan interventiot sisälsivät monenlaisia leikkejä ja tehtäviä lapsille. Osa niistä oli kasvatushenkilöstölle uusia ja he iloitsivat saadessaan uusia ideoita toimintaan. On kasvatushenkilöstön päätettävissä, ovatko leikit ja tehtävät osa päiväkodin arkea myöhemmin vai ei. He voivat käyttää osaa leikeistä ja tehtävistä halutessaan tai unohtaa ja hylätä ne kaikki.

Lapsiryhmän kanssa toteutetut viisi interventiota vahvistivat heidän ryhmässä toimimisen taitojaan. Lapset pääsivät harjoittelemaan vaativienkin tehtävien ratkomista yhdessä toisten kanssa. Osa tehtävistä vaati lapsilta toisten huomioimista, jotta tehtävä onnistuisi. On vaikea arvioida, onko esimerkiksi lasten suvaitsevaisuus kasvanut, mutta projektipinnäytetyön interventioissa heille on tarjoutunut mahdollisuus harjoitella sen kasvattamista. Sosionomin varhaiskasvatuksen kompetensseihin peilaten interventioissa toteutui asiakastyön osaamisen kompetensseja. (Jaakonaho 2012.) Opiskelija tuki ja ohjasi lapsia toimimaan yhdessä ryhmässä, mutta huomioi samalla jokaisen lapsen yksilönä. Lisäksi tehtävien vaikeustasoa helpotettiin, mikäli ne havaittiin liian vaativiksi pienille lapsille.

Yksittäiselle lapselle sekä koko lapsiryhmälle tavoitteena oli ryhmätoiminnan parantaminen sekä me-hengen luominen, joiden avulla kiusaamista ennaltaehkäistään. Interventiot suunniteltiin siten, että niissä olisi teema, jonka mukaan sisältö suunniteltiin. Suunnittelussa pyrittiin huomioimaan lasten ikä- ja kehitystaso, mutta haasteena oli löytää toiminta, joka sopisi vaativuustasoltaan sekä 3-vuotiaalle että 5-vuotiaalle. Ryhmätoiminnan myötä lapset oppivat huomioimaan toisiaan sekä toimimaan yhdessä. Se, johtaako tällöinen toiminta kiusaamattomaan päiväkotiin, on vasta myöhemmin nähtävissä. Sen toteutumista ei voi vielä tässä vaiheessa arvioida. Sosionomin varhaiskasvatuksen kompetenssien mukaan sosionomi (AMK) osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida kasvatuksellisesti kehittävää ja tavoitteellista toimintaa lapsille. Näin ollen toteutetut interventiot vastaavat tämän kompetenssin sisältöä. (Jaakonaho 2012.)

Lapsiryhmän sekä yksittäisen lapsen tavoitteeksi oli asetettu tunteiden opettelua ja niiden ilmaisemista sekä kiusaamisen ennaltaehkäisemisen. Interventioissa ei varsinaisesti keskitytty tunteiden opettelemiseen tai tapoihin, joilla tunteita voi ilmaista

loukkaamatta toista. Interventioiden mukana lapset oppivat kuitenkin erilaisia tunteita sekä niiden käsittelyä. Mukana ollut lapsiryhmä oli eloisa ja vauhdikas, johon mahtui monia lapsia, joiden oli vaikea odottaa omaa vuoroa tai odottaa ohjetta loppuun saakka. Näiden lasten osalta kärsivällisyyden kasvattaminen ja epämiellyttävän odottamisen kestäminen opetti heille uusia taitoja. Lapset pystyivät rauhoittumaan interventioiden aikana ja viimeisen intervention aikana vain muutamalla oli vaikeuksia istua odottamassa omaa vuoroa. Sosionomin tulee osata tukea ja ohjata lapsia heidän kasvussa ja kehityksessä sekä oppimisessa. Interventiot tukivat lasten oppimista ja tunteiden ilmaisemista.

Opiskelijan omissa oppimistavoitteissa oli projektin toteuttaminen sekä ajan hallinta. Projektioinnäytetyö kulki omalla painollaan pitkän aikaa, mutta käynnistyttyään toden teolla alkusyksystä 2015 se eteni vauhdikkaasti. Interventioiden yhdistäminen harjoittelujaksolla toteutettavaksi toiminnaksi osoittautui loistavaksi ratkaisuksi ja säästi paljon aikaa sekä aikataulujen yhteensovittamista. Opiskelijalle opinnäytetyöprosessi on ollut tiivis ja aikataulultaan tiukka prosessi. Laadukkaan prosessin arviointi vaatisi erinäisiä mittausmenetelmiä, mutta niitä ei ole tässä projektissa käytössä. Opinnäytetyö valmistuu Centria ammattikorkeakoulun antamissa aikarajoissa, joten siltä osin tämä tulostavoite täyttyy. Lisäksi opiskelijan tavoitteena oli ammatillinen kasvu varhaiskasvatuksen osa-alueella. Kirjallisen raportoinnin osalle aikaa jäi vähän, ja se näkyy lopullisessa tuotoksessa.

Yhtenä opiskelijan omana tavoitteena oli vanhempainillan järjestäminen. Vanhempainilta toteutettiin yhteistyössä päiväkodin kasvatushenkilöstön kanssa. Päiväkoti huolehti vanhempainillasta tiedottamisen, koska se hoitui sitä kautta luontevimmin. Opiskelijan rooliksi jäi suunnitella ja toteuttaa Learning café vanhemmille kiusaamiseen liittyen. Verkostojen luominen oli yksi toiminnallisista tavoitteista. Projekti keskittyi vain yhteen päiväkotiin ja projekti toteutettiin ko. päiväkodin tiloissa. Näin ollen verkostoiksi muodostui ainoastaan päiväkodin henkilökunta sekä lasten vanhemmat. Se, onko näistä verkostoista myöhemmin hyötyä opiskelijalle hänen siirryttyään työelämään, jää nähtäväksi.

Opiskelija on perehtynyt opinnäytetyöprosessin aikana kiusaamisilmiöön liittyvään kirjallisuuteen ja siten syventänyt omaa osaamistaan aihealueesta. Lisäksi hän on

jakanut tietoa muille mm. vanhempainillassa sekä päiväkodin henkilökunnan kokouksessa. Niinpä voi todeta, että opiskelija on kasvanut ammatillisesti varhaiskasvatuksen saralla tämän työn myötä.

6 POHDINTA

Valintana projektiopinnäytetyö oli helppo ja luonteva. Opintoihin liittyneet tilastotieteen opinnot vahvistivat vielä lisää valinnan osumista oikeaan. Käytännönläheinen ja toiminnallinen työskentely ovat tutumpia tapoja toimia kuin tilastollinen tutkiminen ja sen pohjalta työskentely. Työn suuntautuminen varhaiskasvatukseen ympäristöön juontui opiskelijan valinnasta suorittaa sosionomiopinnoissaan varhaiskasvatukseen kelpoisuutta edellyttävät opinnot.

Projektisuunnitelman tekeminen sujui varsin helposti ja sen laatimista edesauttoi miellekartan avulla laaditut muistiinpanot. Miellekartan avulla pystyi hahmottamaan työn osa-alueiden yhteenkuuluvuuden ja niiden väliset siteet. Projektisuunnitelman jälkeen työ muuttui konkreettisemmaksi ja se alkoi elää todellisuudessa. Hyvin tehdyn projektisuunnitelman perusteella oli helppo toimia ja tehdä valintoja mm. interventioiden sisällön suhteen. Projektille asetetut tavoitteet olivat realistisia ja työ eteni projektille asetettujen tavoitteiden suuntaisesti. Työn edetessä joitakin pieniä muutoksia tuli tehtyä, mutta ne eivät vaikuttaneet suuresti projektin etenemiseen. Projektisuunnitelmassa laadittu aikataulu ei edennyt suunnitelman mukaisesti, mutta aikataulun muuttumisesta huolimatta projektiin liittyvä kirjallinen raportointi valmistui ajallaan.

Projektityöskentely on vaatinut opiskelijalta stressinsietokykyä ja etenkin sen venyttämistä. Projektin toteutuksen ja raportoinnin osalta ajankäyttö tiivistyi käytännössä elo-syyskuulle 2015. Tiukka aikataulu on ollut tekijälle helpompi ja stressi on ajoittunut lyhyelle ajalle. Projektityöskentely on opettanut hallitsemaan monta asiaa yhtä aikaa ja pitämään kiinni tiukasta aikataulusta. Työskentely on vaatinut itseohjautuvuutta ja itsekuria. Turhautuminen ja tuskastuminen ovat välillä vallanneet mielen, ja ilman taustajoukkojen kannustusta ja tukea työ ei olisi valmistunut, vaan se olisi jäänyt keskeneräiseksi, kunnes innostus olisi tullut takaisin.

Päiväkodin tulee tarjota lapsille fyysisesti ja psyykkisesti turvallinen kasvuympäristö, jossa kasvatushenkilöstö tukee lapsen kasvua ja kehitystä erilaisissa tilanteissa. Mikään laki ei suoraan tuo esille kiusaamisen ennaltaehkäisemistä tai kiusaamiseen puuttumista. Myöskään kirjallisen suunnitelman laadintaa ei mainita missään laissa,

kyse on ennemminkin jokaisen kunnan ja päivähoitoyksikön omasta valinnasta laatia se. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen päiväkodille oli yksi tämän projektin päätavoitteista. Kirkkorannan päiväkodilla ei ollut aiemmin laadittuna ko. suunnitelmaa, joten tämän projektiopinnäytetyö palveli työelämää parhaimmalla mahdollisella tavalla. Tässä yhdistyi molemminpuolinen hyöty – opiskelija sai kullannarvoista oppia kehittämistyöstä käytännössä ja päiväkotiyhteisö hyötyi opiskelijan tuottamasta suunnitelmasta.

Päiväkodissa ei ollut käytössä minkäänlaista kirjaamistapaa kiusaamistapauksista. On toivottavaa, että laaditun suunnitelman perusteella kasvatushenkilöstö alkaa kirjata kiusaamistapauksia, jotta he voivat kohdistaa työtään ennaltaehkäisevään suuntaan. Lapsiryhmän havainnointi ja kiusaamistapausten kirjaaminen toimivat kasvatushenkilöstölle työn lähtökohtina kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Toiminta voidaan keskittää havaittuihin ilmiöihin ja kirjattuihin tapauksiin, joita lasten kanssa yhdessä voi työstää ja työskennellä. Kasvatushenkilöstön ei tarvitse enää toimia ns. mutu-tuntuman varassa, vaan heillä on selkeästi dokumentoituna se, mitä tarvitaan ja mihin työtä kohdistetaan.

Kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi lasten kanssa on monenlaisia keinoja. Lauluista, leikeistä ja saduista löytyy materiaalia aiheen käsittelyyn lähes rajattomasti. Tämä projektiopinnäytetyö lähestyi kiusaamisen ennaltaehkäisemistä lapsiryhmän kautta. Lapsiryhmän toimiessa yhdessä ja lapsen kokiessa ympärillään olevan ryhmän turvalliseksi, lapsi tuntee myös oman olonsa turvalliseksi. Tasapainoisessa ryhmässä lasten ei tarvitse käydä valtataistelua, vaan jokaiselle on paikka ja tila siinä. Lapsiryhmän ryhmäyttäminen ja heidän yhdessä toimimisen tukeminen ja kannustaminen toimivat kiusaamista ennaltaehkäisevänä menetelmänä. Lapset tutustuvat ohjatusti toisiin lapsiin ja saavat harjoitella yhdessä tekemistä aikuisen tukena. Tämä vahvistaa heidän yhteenkuuluvuuden tunnettaan ja me-hengen luomista. Aikuisten tehtävänä on opettaa lapsille, kuinka kavereiden kanssa toimitaan ja mitä taitoja se vaatii. Se, onnistuiko tähän projektiopinnäytetyöhön liittyneet interventiot tavoitteessaan, ehkäisemään päiväkotikiusaamista, on havaittavissa vasta myöhemmin. Ryhmäytyminen ei tapahdu leikkimällä ja tarinoimalla, vaan ryhmä itsessään tekee sen omalla toiminnallaan. Interventiot olivat keino tukea ryhmän toimintaa ja siten auttaa lapsia huomioimaan ja auttamaan toisia. Mikäli interventioilla

on onnistuttu luomaan lasten keskuuteen auttavainen ja hyvä ilmapiiri, on se ensiaskel kiusaamisen ehkäisemiseksi.

Vanhempainillan osalta hämmennystä herätti vanhempien heikko osallistuminen lasta koskevaan tilaisuuteen. Mukana olleet edustivat vain puolta lapsiryhmän lapsista. Herää kysymys, minkä vuoksi vanhemmat eivät ole kiinnostuneita alle kouluikäisen lapsensa lähes päivittäisestä toiminnasta ja toimintaympäristöstä? Koulujen vanhempainillat ovat jo pitkään olleet tunnetusti heikon osallistujamäärän tilaisuuksia, mutta sitä ei osannut odottaa päiväkodin vanhempainillasta. Kasvatuskumppanuuden periaatteen mukaisesti tavoitteena on luoda yhteistä hyvää lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Yhteiset arvot vanhempien ja päiväkodin välillä ovat tärkeitä. Yhteisten arvojen pohjalta voidaan luoda yhteinen toimintamalli kiusaamisen ehkäisemiseksi – se on vanhempien ja päiväkodin yhteinen asia. Vanhempainillan perusteella osa vanhemmista antoi vastuun päiväkodin kasvatushenkilöstölle ja toivoi henkilöstöltä ohjeita, kuinka toimia.

Projektin toteutusvaiheessa lasten kanssa työskennellessä tuli ottaa huomioon jokainen lapsi omana itsenään ja huomata hänen tuen tarpeensa. Ison lapsiryhmän kanssa toimittaessa syrjäänvetäytyvät lapset täytyy osata huomioida samalla tavalla kuin vahvasti esillä olevat lapsetkin. Niin lasten kuin heidän perheidensä kanssa tehtävän työn tuli olla tasapuolista huolimatta siitä, oliko kyse ydin- vai yksinhuoltajaperheestä tai maahanmuuttajaperheestä. Interventioista saatu palaute auttoi opiskelijaan kehittämään itseään tulevia kohtaamisia ja toimintoja ajatellen. Voikin todeta, että opiskelija on projektityöskentelyssään osoittanut sosiaalialan eettisen osaamisen taitoja käytännössä.

Asiakastyön osaaminen on yksi sosionomin kompetensseista ja sen toteutuminen tässä projektissa on kiistatonta. Päiväkodissa tehtävä työ on asiakastyötä. Lapsille suunnatut interventiot suunniteltiin lasten ikä- ja kehitystaso sekä projektin tavoitteet huomioiden. Interventioilla tuettiin muun muassa lasten sosiaalisia valmiuksia ja yhteistyötaitoja. Vanhempainilta vahvasti päiväkodin ja vanhempien välistä kasvatuskumppanuutta. Sen lisäksi se lisäsi vanhempien osallisuutta, jota uudistettu varhaiskasvatuslaki edellyttää. Näin toteutui samalla osa sosionomin osallistavaa yhteiskuntaosaamista.

Palvelujärjestelmä osaaminen tässä työssä on tuotu esiin varhaiskasvatusta säätelevien lakien ja asiakirjojen muodossa. Ne on sovellettu osaksi tämän työn tietoperustaa. Tämä osoittaa, että opiskelija osaa soveltaa varhaiskasvatuksen ja päivähoiton asiakirjoja ja lainsäädäntöä sekä muita asiaan liittyviä tietoja. Johtamisosaaminen keskittyi ainoastaan projektin viemiseen läpi oman erityisen aikataulun mukaisesti. Se ei ole osoitus, että opiskelija osaisi toimia esimiehenä yhteisössä, koska projektissa ei ollut mukana käytännössä muita työntekijöitä, joita olisi voinut alaisiksi luokitella.

Tutkimus- ja kehittämisosaamiseen liittyen tässä projektissa toteutettiin kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma. Suunnitelma mainittiin jo projektisuunnitelmassa, mutta henkilöstölle tehdyt haastattelut toivat sen tarpeellisuuden esiin vielä enemmän. Tämä osoittaa, että opiskelija on osannut tarttua sellaiseen osaan työn kehittämisessä, jolle oli todellinen tarve, mutta sitä ei oltu vielä aiemmin tuotu julki.

Lyhyellä aikavälillä toteutettuna projekti oli intensiivinen kaikille osapuolille, mutta samalla se oli tehokasta työskentelyä koko ajan. Opiskelijana on vielä paljon opittavaa ajankäytön järkevöittämisestä ja suunnitelmallisuudesta. Projekti sinällään ei tuntunut ylitsepääsemättömältä tai liian vaikealta, vaan vaikein vaihe oli aloittaminen. Kuten aiemmin tässä työssä on jo mainittu, oli tämä työ pitkään aloittamista vaille valmis. Se todellakin kuvaa tätä projektia. Tehokkaasta projektin toteutusvaiheen aloittamisesta raportin viimeistelyyn kului vajaa kuukausi.

Tämän projektiopinäytetyön toiminnalliset osuudet ovat helposti toteutettavissa muissa päiväkodeissa. Nyt lapsiryhmän kanssa toteutetut interventiot kohdistuivat vain päiväkodin yhteen ryhmään, koska päiväkotikoti oli iso. Käytössä olleilla resursseilla ei ollut mahdollista toteuttaa kaikkien ryhmien kanssa. Jatkoa ajatellen päiväkotikoti voi käyttää projektisuunnitelmaa päiväkodin muiden ryhmien kanssa toimittaessa sekä vanhempien kanssa keskustellessa.

Kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaan on kirjattu toimintatapoja kasvatushenkilöstölle heidän työnsä tueksi ja työtapojen yhtenäistämiseksi.

Vastuu seurannasta jää päiväkodin johtajalle sekä itse kasvatushenkilöstölle. Päiväkodin toimintatapojen yhtenäistämällä ja johdonmukaisuudella luodaan laadukasta varhaiskasvatusta, joka palvelee kaikkia osallisia.

Tyytyväisyys työn tulokseen on suuri. Kasvatushenkilöstön haastattelujen perusteella sai vahvistusta työn tarpeellisuudelle, ja vanhempainilta tuki suunnitelman laatimista omalta osaltaan. Nyt kasvatushenkilöstöllä on ainakin laadittuna suunnitelma ja ohjeet, miten toimia kiusaamistilanteissa. On vasta myöhemmin nähtävissä, onnistuivatko interventiot ehkäisemään kiusaamista tässä päiväkodissa.

LÄHTEET

- Elastinen. 2015. Eteen ja ylös. Albumilla Iso kuva. Helsinki: Rähinä Records.
- Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Hamarus, P. 2012. Haukku haavan tekee. Jyväskylä:PS-kustannus.
- Hwang, P. & Nilsson, B. 2014. Gruppppsykologi – för skola, arbetsliv och fritid. Lettland: Natur & Kultur.
- Jaakonaho, A. 2012. Sosionomi (AMK) kompetenssit koulutuksen eri vaiheissa. Moniste. Centria ammattikorkeakoulu. Kokkola-Pietarsaaren yksikkö.
- Kaskela, M. & Koskela, M. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. STAKES. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 63. Helsinki: Stakes.
- Kettunen, S. 2009. Onnistu projektissa. 2., uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Kirkkopelto, K. 2014. Molli. 2.painos. Lasten Keskus. Helsinki: Premedia.
- Kirkkorannan päiväkodin toimintasuunnitelma. 2014–2015. Esite.
- Kirves, L. & Stoor-Grennes, M. 2010a. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa: Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto & Folkhälsan. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/4878ca88c34c35c85da41a0fa18c9119/1401019207/application/pdf/13271105/Kiusaamisen%20ehk%C3%A4isy%20varhaiskasvatuksessa%20B5%20-%20www.pdf> . Luettu 27.9.2015.
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010b. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin Lastensuojeluliitto & Folkhälsan. PDF-tiedosto. Saatavissa : <https://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/9a16f698e4ffdf6b0d6c8e49362ea0bd/1401019155/application/pdf/12510731/Kiusaavatko%20pienetkin%20lapset.pdf>. Luettu 27.9.2015.
- Laaksonen, V. 2014. Lasten vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmissä. Jyväskylä studies in humanities 221. University of Jyväskylä. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House. PDF-tiedosto. Saatavissa https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42805/978-951-39-5564-9_vaitos25012014.pdf?sequence=1. Luettu 27.9.2015.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Lööw, M. 2002. Onnistunut projekti. Projektijohtamisen ja –suunnittelun käsikirja. Helsinki: Tietosanoma.

Marjanen, P., Ahonen, J. & Majoinen, L. 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Olweus, D. 1992. Kiusaaminen koulussa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Persson, A. 2000. Social kompetens. När individen, de andra och samhället möts. Lund: Studentlitteratur.

Pietarsaaren kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2013. Esite.

Pulli, E. 2013. Lupa liikkua. Liikuntaleikkejä ja –tuokioita varhaiskasvatukseen. Lasten keskus. Saarijärvi: Saarijärven Offiset.

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

STAKES. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2. tarkistettu painos. Oppaita 56. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>. Luettu 27.9.2015.

Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1990.

Kumpulainen Minna

YHDESSÄ RYHMÄSSÄ –

ryhmyttäminen päiväkotikiusaamisen ennaltaehkäisevänä keinona

Projektisuunnitelma

CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Maaliskuu – toukokuu 2015

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 PROJEKTIN KUVAUS JA TAVOITTEET	5
2.1 Tulostavoitteet.....	5
2.2 Toiminnalliset tavoitteet	6
2.3 Oppimistavoitteet	7
2.4. Tavoitteiden arviointi ja mittaaminen	8
3 TIETOPERUSTA	10
3.1 Varhaiskasvatus.....	10
3.2 Kiusaaminen	10
3.3 Kiusaamisen ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa.....	11
3.4 Kiusaamiseen puuttuminen varhaiskasvatuksessa	12
4 PROJEKTIORGANISAATIO	13
4.1 Projektin yhteistyötahot ja ohjausryhmä.....	13
4.2 Tukihenkilöt ja asiantuntijat	13
5 TOTEUTUSSUUNNITELMA	14
5.1 Tehtäväluettelo, aikataulu ja interventiot.....	14
5.2. Interventiosuunnitelma	15
5.3 Resurssien hankinta ja käyttösopimukset	16
6 PROJEKTIBUDJETTI	17
7 OHJAUSSUUNNITELMA.....	19
7.1 Ohjaus-, projekti- ja työryhmien kokoukset	19
7.2 Projektin laadunvarmistus	19
8 KIRJALLISUUS.....	20

1 JOHDANTO

Päiväkotikiusaaminen on noussut yhä enenevässä määrin puheenaiheeksi varhaiskasvatuksessa. Kasvatushenkilöstö miettii, millä tavalla he voivat puuttua ja missä vaiheessa mihinkin tapaukseen. Heillä voi olla yhteneväinen käsitys siitä, ettei kiusaamista sallita, mutta jokainen määrittelee kiusamisen eri tavoin. Yksikään vanhempi ei halua lapsensa tulevan kiusatuksi päivähoitossa.

Projektiopinnäytetyön kohdistaminen varhaiskasvatukseen johtuu siitä, että haluan saada sosionomiopinnoista lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Aihevalinnan taustalla on maaliskuussa 2014 lukemani artikkeli äidistä, jonka kolmevuotias lapsi pelkäsi öisin. Lapsi oli joutunut fyysisen kiusaamisen kohteeksi päiväkodissa. Idean syntymisen hetkellä olin työharjoittelussa Espanjassa, joten idean esittelemine työelämätaholle oli toukokuussa 2014. Aiheesta kiinnostui Pietarsaaren kaupungin Länsinummen päiväkotii. Työelämätahon kanssa käydyn keskustelun perusteella työlle on tarvetta. He kokevat asian tärkeänä, sillä yhdessä vanhempien kanssa toteutettavan kasvatuksen avulla he voivat tukea lapsen sosiaalista kehitystä.

Keväällä 2014 Pietarsaaren kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmasta ei löydy kirjattuna suunnitelmaa kiusaamisen ehkäisemiseksi eikä kiusaamiseen puuttumisen toimintaohjeita. Myöskään ~~Länsinummen päiväkodin~~ Kirkkorannan päiväkodin yksikkökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa ei ole em. suunnitelmaa ja toimintaohjeita. Näin ollen yksi osa opinnäytetyöstä tulee olemaan suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja puuttumiseen Länsinummen Kirkkorannan päiväkodin suomenkieliseen ryhmään. Henkilökunnan kanssa yhteistyössä tehdään kiusaamiselle heidän määritelmä sekä käydään läpi tilanteet, jolloin heidän on puututtava kiusaamiseen.

Lasten kanssa toteutettavat interventiot tulevat käsittelemään mm. ryhmässä toimimista, toisen huomioimista, ystävyyttä, anteeksi antamista, suvaitsevuuatta sekä myötätuntoa. Interventioilla pyritään käsittelemään eri tunteita, oppimaan hyväksymään toisten erilaisuus sekä ennaltaehkäisemään kiusaamista yhdessä tekemisen myötä.

Vanhempainilta järjestetään yhteistyössä päiväkodin kanssa, jolloin käsitellään kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelmaa. Vanhempainillassa

käsitellään kiusaamista Learning cafe-menetelmällä, jonka tuotoksia otetaan huomioon ja hyödynnetään päiväkodin yksikkökohtaisessa suunnitelmassa. Tällä tavoin tuetaan vanhempien ja päiväkodin kasvatuskumppanuutta ja vahvistetaan osallisuutta.

Pääkäsitteet: varhaiskasvatus, kiusaaminen, ryhmäytyminen, kiusaamisen ennaltaehkäisy, kiusaamiseen puuttuminen

2 PROJEKTIN KUVAUS JA TAVOITTEET

TAULUKKO 1. Tavoitetaulukko

	Lapsi / lapset	Organisaatio	Opiskelija
Tulostavoite	erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen, suvaitsevaisuuden kasvaminen, sosiaalisten valmiuksien vahvistuminen	suunnitelma kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja toimintaohjeet kiusaamistilanteisiin	laadukas opinnäytetyöprosessi, valmis opinnäytetyö, syventyminen varhaiskasvatuksen osa-alueeseen, valmistuminen joulukuussa 2015
Toiminnalliset tavoitteet	ryhmätoiminnan parantaminen, me-hengen luominen, kiusaamisen ennaltaehkäisy	uusia ideoita hankalan asian käsittelyyn, yhdessä laadittu määritelmä kiusaamiselle, vanhempainillan järjestäminen	vanhempainillan järjestäminen kiusaamisesta, uusien verkostojen luominen, soveltaa ja kehittää ryhmäytymistä tukevia menetelmiä jotka jäävät osaksi päiväkodin arkea
Oppimistavoitteet	erilaisten tunteiden opettelua ja niiden ilmaiseminen, kiusaamisen ennaltaehkäisy	kasvatushenkilöstön ammatillinen kasvu, kasvatuskumppanuuden vahvistuminen, tietoisuuden lisääminen kiusaamisesta	projektin toteuttaminen, ajan hallinta, ammatillinen kasvu varhaiskasvatuksen alueella

2.1 Tulostavoitteet

Opiskelijan tavoitteena on saada työelämää palveleva opinnäytetyö valmiiksi aneissa aikarajoissa ja saada tutkintotodistus joulukuussa 2015. Varhaiskasvatukseen suuntautuvan projektiopinnäytetyön myötä tavoitteena on syventää entisestään kompetensseja ko. osa-alueella. Elämän mukanaan tuomia muutoksia ei voida kukaan ennakoita, jotka voivat muuttaa aikataulussa pysymistä ja työn etenemistä suunnitellun aikataulun mukaisesti.

Konkreettisenä tuotoksena on suunnitelma ~~Länsinumen~~ Kirkkorannan päiväkodin kasvatushenkilöstölle kiusaamisen ennaltaehkäisyyn sekä kiusaamiseen puuttumiseen. Valmis suunnitelma sekä toimintaohjeet tulevat palvelemaan kasvattajia heidän työssään jatkossakin. Yhteisellä keskustelulla kiusaamisen määrittelyä mietittäessä vahvistetaan kunkin osallistujan ammatillista kasvua. Lisäksi keskustelun yhteydessä mietitään vaikean asian puheeksi ottoa vanhempien kanssa arkisissa tilanteissa, mutta erityisesti vanhempainiltaa järjestettäessä. Vanhempainillan järjestäminen herkästä ja vaikeasta asiasta yhdessä päiväkodin kanssa on myös opiskelijan ammatillisen kasvun kannalta tärkeää. Kiusaamisen puheeksi ottaminen vaatii kasvattajalta sensitiivisyyttä, mutta myös jämäkkyyttä.

Lasten osalta tulokselliset tavoitteet ovat erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen sekä siihen liittyen suvaitsevaisuuden kasvaminen. Erilaisuuden ymmärtämisellä ja suvaitsevaisuuden kasvamisella ennaltaehkäistään kiusaamista. Interventoiden avulla pyritään vahvistamaan ryhmässä olevien lasten sosiaalisia valmiuksia.

2.2 Toiminnalliset tavoitteet

Yksi sosionomin varhaiskasvatukseen liittyvistä kompetensseista on moniammatillisen ja verkostomaisen työskentelyn sisäistäminen ja toteuttaminen käytännössä. Sosionomi (AMK)-opiskelijalle on tärkeää luoda verkostoja jo opintojen aikana tulevaa työelämää ajatellen. Näin ollen projektimainen ja työelämälähtöinen oppimisyhteistyö palvelee tavoitteen saavuttamista erittäin hyvin. Vanhempainillan järjestäminen yhteistyössä päiväkodin kasvatushenkilöstön kanssa kehittää ja vahvistaa yhteistyötaitoja ja moniammatillista työskentelyä. Näiden lisäksi tavoitteena on löytää sellainen pieni ja yksinkertainen lapsiryhmään soveltuva ryhmäytymistä tukeva toimintamalli, joka jää pysyväksi osaksi päiväkodin arkea myös projektioppimisyhteistyön jälkeenkin.

Sosionomin johtamisosaamiseen liittyvissä kompetensseissa varhaiskasvatuksen osa-alueella yhtenä mainintana on työyhteisön, verkostojen sekä vanhempien kanssa tehtävän kasvatusyhteistyön edistäminen. Lisäksi sosionomi luo mahdolli-

suuksia toteuttaa kumppanuusyhteistyötä em. kumppaneiden kanssa. Tällä opin-
näytetyöllä on tavoitteena luoda organisaatiolle konkreettisia toimintamalleja kiu-
saamistilanteisiin sekä laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen Länsinum-
men päiväkodissa. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella tarkoitetaan tässä tapauk-
sessa sitä, että kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen on laadittu yhdessä
suunnitelma. Tavoitteena on, että suunnitelmaa voidaan esitellä lasten vanhemmille
vanhempainillassa sekä kerätä siihen vanhempien näkemyksiä.

Lasten kanssa tehtävillä interventioilla pyritään luomaan me-henkeä päiväkotiryh-
mään ja parantaa ryhmätoimintaa. Mikäli lapset saadaan leikkimään ja toimimaan
hyvin yhdessä, etenemme kohti kiusaamatonta päiväkotia ja onnistumme ennalta-
ehkäisemään päiväkodissa tapahtuvaa kiusaamista. Näiden lisäksi käsiteltävillä ai-
heilla opetellaan lasten kanssa erilaisia tunteita ja niiden oikeanlaisia ilmaisemista-
poja.

2.3 Oppimistavoitteet

Opiskelijana tavoitteena on ajan hallinta sekä projektin toteuttaminen itsenäisesti.
Tavoitteet ovat allekirjoittaneelle haasteellisia, mutta täysin saavutettavissa olevia.
Opinnäytetyön tekeminen yksin mahdollistaa työn suuntaamisen omien mielenkiin-
nonkohteiden suuntaan. Pyrin työtä tehdessäni saamaan mahdollisimman paljon
hyötyä tulevaa työelämää varten.

Kasvatushenkilöstön kanssa yhdessä tehtävä määrittely kiusaamiselle tukee heidän
ammattillista kasvuaan ja mahdollistaa myös työn eettisyyden pohtimisen keskuste-
lun yhteydessä. Kun koko kasvatushenkilöstö toimii yhtenäisesti, luo se hyvän poh-
jan kasvatuskumppanuuden rakentumiselle. Lisäksi keskusteluilla lisätään henkilös-
tön tietoisuutta kiusaamisen monimuotoisuudesta.

Tunteiden nimeämisen opettelua ja niiden ilmaisemista hyväksyttävällä tavalla on
yksi tavoite lasten kanssa toimimiselle. Interventioissa käsitellään mm. toisen huo-
mioimisen tärkeyttä, suvaitsevaisuutta, ystävyyttä, anteeksi antamista ja empatiaa.
Tekemällä yhdessä ja tutustuen toisiin ryhmässä oleviin lapsiin ennaltaehkäistään
kiusaamista, koska toisten kanssa tullaan tutuiksi.

2.4. Tavoitteiden arviointi ja mittaaminen

Projektin tavoitteiden mittaaminen ei ole helppoa, sillä ryhmäytyminen ei tapahdu yhdessä viikossa eikä yhdessä kuukaudessakaan. Ryhmäytyminen on pitkäkestoisista ja näin ollen suoranaisten ryhmäytymisen kehittymistä ei voi mitata. Yksi arviointimenetelmä on henkilöstön avoin haastattelu. Haastatteluja on kaksi; alkuhaastattelu on elokuussa 2015 jolloin haastattelun yhteydessä kerätään myös määritelmiä kiusaamiselle ja siihen puuttumiseen. Jälkimmäinen haastattelu on myöhemmin syksyllä 2015, jolloin haastattelussa selvitetään onko päiväkodissa ylläpidetty ryhmäytymistä tukevaa toimintaa vielä projektiopinnäytetyön jälkeen ja onko kasvattajien mielestä sillä ollut merkitystä ryhmän me-hengelle. Päiväkodin kasvatushenkilöstöltä kerätään myös palaute opiskelijan toiminnasta vapaamuotoisesti kirjallisena.

Tässä kasvatushenkilöstölle tehtävän avoimen haastattelun runko ja apukysymykset. Samoja kysymyksiä ja aihealueita käytetään myös vanhempainillan learning caféssa.

1) Kiusaamisen määritteleminen

- miten määrittelet kiusaamisen? mitä kiusaaminen mielestäsi on?
- millaista kiusaamista tiedät olevan?

2) Kiusaaminen päiväkodissa

- oletko havainnut päiväkodissa kiusaamista? millaista se kiusaaminen on ollut?
- millä tavalla olet puuttunut kiusaamisiin? millaisin keinoin olet puuttunut? kaipaako jotain (esim. keinoja puuttumiseen) lisää, mitä?
- onko päiväkodissa mielestäsi selkeä ohjeistus kiusaamiseen puuttumiseen? kirjataanko kiusaamistapaukset?
- puututaanko kiusaamiseen liian herkästi vai katsotaanko päiväkodissa kiusaamista "sormien läpi"?

3) Kiusaamisen ennaltaehkäisy

- mitä päiväkodissa on tehty kiusaamisen ennaltaehkäisyksi?

- mitä keinoja kiusaamisen ehkäisemiseksi on käytetty? mitä keinoja toivoisit käytettävän?
- mitä itse olisit valmis tekemään ennaltaehkäistäksesi kiusaamistapauksia päiväkodissa?
- mikä on kasvatuskumppanuuden merkitys kiusaamisen ennaltaehkäisyssä? mitä se mielestäsi tarkoittaa? onko vanhemmilla tieto päiväkodin toimintatavoista puuttua kiusaamiseen sekä keinoista kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen?

4) Päiväkodin lapset ja lapsiryhmä

- millainen ilmapiiri lapsiryhmässä mielestäsi on?
- jääkö joku/jotkut yksin? jääkö joku aina viimeiseksi paria/joukkueita valittaessa?
- muodostuuko lasten kesken pienryhmiä, joihin muut ei pääse?
- miten reagoit ja puutut lasten pienryhmiin?
- miten lapset reagoivat ryhmässä tapahtuvaan kiusaamiseen?
- kertovatko lapset avoimesti kiusaamisesta? saako lapsi siitä toisilta lapsilta juoruajan maineen?
- miten kiusaamista käsitellään lasten kanssa (joko tapahtunutta kiusaamista tai keskustelua ennaltaehkäisevässä mielessä)? onko kaikilla lapsilla tiedossa, miten kiusaamistilanteissa toimitaan?

Lapsilta kerättävä arviointi tapahtuu sosiometrisen mittauksen avulla. Mittauksessa hyödynnetään lasten valokuvia, joista he näyttävät tai nimeävät ne lapset, joiden kanssa he mielellään leikkivät. Tämän pohjalta voi piirtää kartan, josta käy ilmi lapsiryhmän suosituimmat ja syrjään jäävät lapset. Tätä voi hyödyntää päiväkodin arjessa myöhemmin ja kiinnittää siihen enemmän huomiota. Sosiometrisen mittauksen voi suorittaa myöhemmin syksyllä 2015, jolloin on nähtävissä, mikäli ryhmässä on tapahtunut muutoksia. Lapsilta saatava palaute on yhtä tärkeää kuin henkilöltä saatava palaute. Lasten palaute kerätään jokaisen intervention loppuvaiheessa suullisena.

3 TIETOPERUSTA

3.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lasten eri elämäntilanteissa tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista (Stakes 2005, 11.) Varhaiskasvatuksen yhteydessä käytetään termiä kasvatuskumppanuus, jolla tarkoitetaan lapsen vanhemman tai vanhempien sekä kasvatushenkilöstön sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. (emt.,31) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (emt.) varhaiskasvatuksen kasvatuspäämääräksi on määritelty lapsen hyvinvoinnin edistäminen, toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen sekä lapsen itsenäisyyden asteittainen lisääminen. Toiset huomioon ottavilla käyttäytymismuodoilla ja toimintatavoilla pyritään siihen, että jokainen lapsi kykenee välittämään toisista sekä huomioimaan toisia.

3.2 Kiusaaminen

Hamarus (2008,12) määrittelee kiusaamisen pitkäaikaseksi, toistuvaksi henkiseksi, ruumiilliseksi tai sosiaalisesti väkivallaksi, joka kohdistuu yhteen kiusattuun kiusaajan tai kiusaajien taholta. Kiusaaminen on aina tarkoituksellista, kukaan ei kiusaa tiedostamattaan. Kiusattu on kiusaamistilanteessa puolustautuja tai avuton kiusaajaa tai kiusaajia vastaan. Hamarus (emt.) kirjoittaa kiusaamisessa olevan epätasapainon kiusatun ja kiusaajan välillä. Epätasapaino voi olla fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista. Fyysistä epätasapainoa on esimerkiksi osapuolten fyysinen vahvuus tai koko. Psyykkisestä epätasapainosta puhuttaessa tarkoitetaan kiusatun olevan henkisesti alakynnessä eikä siten pysty tasaveroisesti puolustautumaan kiusaajaa vastaan. Sosiaalinen epätasapaino voi olla esimerkiksi kavereiden määrä. Kiusaajalla voi olla paljon kavereita ympärillään, mutta kiusatulla ei ole ketään. Mikäli kaksi tavalla tai toisella yhtä vahvaa nahistelee keskenään, sitä ei edellä esitetyn mukaan voida nimittää kiusaamiseksi.

Kirves & Stoor-Grenner (2010b) keräsivät materiaalia ”Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa”-hanketta varten. Kasvatushenkilöstöltä, lapsilta ja lasten vanhemmilta saatujen vastausten perusteella tutkijat jakavat kiusaamisen alle kouluikäisten lasten parissa fyysiseen, sanalliseen ja psyykkiseen kiusaamiseen. Alle kouluikäisten lasten keskuudessa fyysinen kiusaaminen ilmeni mm. lyömisenä, potkimisena, vaatteiden repimisenä, leikkien sotkemisenä sekä nipistelynä. Sanallinen kiusaaminen oli nimittelyä, hännäämistä, ulkonäköön liittyvää kommentointia, selän takana puhumista ja lällättämistä. Psyykkinen kiusaaminen ilmenee uhkailun, kiristämisen, ilveilyn, poissulkemisen ja leikin sääntöjen muuttamisen muodossa.

Laaksosen (2014, 34-36) tutkimuksessa lapset itse määrittelivät kiusaamisen ei-toivottuna käyttäytymisenä. Lasten mielestä kiusaaminen oli mm. potkimista, leikin ulkopuolelle jättämistä, lällättelyä, hännäämistä ja nimittelyä. Lapset erittelivät kiusaamisen myös ”tahallaan” ja ”leikillään” kiusaamiseksi.

3.3 Kiusaamisen ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa

Kiusaaminen ilmiönä ei esiinny ainoastaan varhaiskasvatuksessa. Kiusaamista ilmenee niin kouluissa kuin työelämässäkkin. Kiusaamisen olemassaoloon vaikuttaa yhteiskunnassa vallitsevat arvot sekä moraalit. Varhaiskasvatuksessa kiusaamisen ennaltaehkäisyn taustalla on lapsiryhmän toimintaan vaikuttaminen. Henkilöstön tulee toiminnallaan edistää turvallisen ryhmän luomista ja vahvistaa ryhmässä toimivien lasten vuorovaikutustaitoja. Kiusaamisen seuraukset ovat vakavia ja pitkäkestoisia, joten kiusaamisen ennaltaehkäisy on tärkeää. Kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ei ole olemassa yhtä tapaa, joka toimisi kaikissa tilanteissa. Olennaisinta kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on lapsen ympärillä olevien aikuisten sitoutuneisuus kiusaamisen ennaltaehkäisyyn. Aikuisten toiminnan tulee olla tavoitteellista sekä tietoista. Tavoitteellinen ja tietoinen toiminta pohjautuu kiusaamisen ennaltaehkäisyä koskevaan kirjalliseen suunnitelmaan, joka varhaiskasvatustyössä on tehty. (Kirves & Stoor-Grenner, 2010a.)

Hamarus (2008, 118-119) korostaa tiedottamisen tärkeyttä ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä. Hamarusen mukaan on tärkeää, että organisaation linjaukset kiusaamiseen on esillä julkisesti jo etukäteen. Näin ollen kiusaajalla on mahdollisuus harkita

tekojensa seurauksia edeltä. Kiusaamiseen liittyvät säännöt tulee tuoda vähintään kerran sekä kasvattajille että lapsille.

Kirves & Stoor-Grenner (2010a) toivoisivat kiusaamisen ehkäisyn olevan osa varhaiskasvatuksen arjen pedagogiikkaa, joka muokkautuu lasten sekä koko lapsiryhmän tarpeiden ja taitojen mukaisesti.

3.4 Kiusaamiseen puuttuminen varhaiskasvatuksessa

Hamaruksen (2008, 117-119) mukaan tehokas kiusaamiseen puuttuminen edellyttää organisaatiolta ennakkoon mietittyjä väyliä ja rakenteita, joita lapsi voi käyttää tuodessaan esiin kokemaansa tai näkemäänsä kiusaamista. Väylä voi olla luottohenkilö, jolle kiusaamisesta kerrotaan ensisijaisesti. Väylänä voivat toimia myös kyselyt ja palautteet. Kiusaamisen puuttumisen rakenteilla Hamarus tarkoittaa selkeitä toimintaohjeita kiusaamistilanteille. Sekä aikuisten että lasten tulee tietää, kuinka kiusaamistilanteessa toimitaan, kenelle asiasta kerrotaan, millä tavalla kiusaamistapaukset käsitellään ja mitkä ovat kiusaamisen seuraukset.

Laaksosen (2014, 36) mukaan kiusaamiseen puuttumisella voidaan estää kiusaamiseen liittyvien roolien henkilökohtaistuminen sekä negatiivisen ajattelumallin muodostuminen. Tämä tarkoittaa sitä, että kiusauksen kohteena oleva ymmärtää, ettei kiusaaminen ole hänen syytään. Lisäksi kiusaajan tulisi päästä irti kiusaajaroolista.

4 PROJEKTIORGANISAATIO

4.1 Projektin yhteistyötahot ja ohjausryhmä

Projektin yhteistyötahoja ovat Pietarsaaren kaupungin päivähoito-osasto ja ~~Länsinnummen~~ Kirkkorannan päiväkoti Pietarsaaressa. Ko. päiväkodin johtaja Taina Heikkinen-Kaivosoja ~~suomenkielisen ryhmän lastentarhanopettaja Minna Veijalainen-Tyni~~ toimii työelämäohjaajana, ohjaava opettaja Centria ammattikorkeakoulusta on Tarja Mäkitalo. Toimin itse projektin päällikkönä, jolla on vastuu projektin suunnittelusta ja toteutuksesta.

4.2 Tukihenkilöt ja asiantuntijat

Projektin asiantuntijoina toimivat ~~Länsinnummen~~ Kirkkorannan päiväkodin kasvattajat sekä päiväkodin suomenkielinen lapsiryhmä. Asiantuntija-apua on saatavilla myös Centria ammattikorkeakoulun opetushenkilökunnalta. Vertaistukea projekti-työhön antaa toiset opiskelijat, jotka tekevät omaa opinnäytetyötään. Tukiverkoston tärkeimpänä osana on läheiset ja perhe.

5 TOTEUTUSSUUNNITELMA

5.1 Tehtäväluettelo, aikataulu ja interventiot

Opinnäytetyön aiheen päättäminen	maaliskuu 2014
Keskustelu aiheesta opettajan kanssa	16.4.2014
Aihepiirisuunnitelman kirjoittaminen ja lähettäminen opettajalle	6.4.2014
Yhteydenotto työelämään sähköpostitse	24.4.2014
Myönteinen vastaus työelämätaholta	28.4.2014
Tapaaminen työelämäohjaajan kanssa	12.5.2014
Projektisuunnitelman palautus opettajalle	26.5.2014
Aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen tutustumista	kevät-kesä 2014
Toteutuksen suunnittelua itsenäisesti	kesä 2014
Yhteistyön aloittaminen työelämän kanssa	talvi 2015
Palaverit kasvatushenkilöstön kanssa	talvi-kevät 2015
Interventiot lapsiryhmälle	syksy- talvi 2015
Vanhempainilta	syksy 2015
Suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja kiusaamiseen puuttumiseen valmis	kesä – syksy 2015
Valmis opinnäytetyö	syksy-talvi 2015

5.2. Interventiosuunnitelma

~~Länsinurmen~~ Kirkkorannan päiväkodilla tapahtuvat interventiot sijoittuvat joko kahdelle peräkkäiselle viikolle tai vaihtoehtoisesti interventiot tehdään yhden viikon aikana viitenä päivänä peräkkäin. Yhteensä interventioita on viisi tai kuusi riippuen ovatko ne sijoittuneena yhdelle tai kahdelle viikkoa. Yhden intervention kesto on 45-60 minuuttia riippuen päivän teemasta. Interventioiden nimet vihjaavat sen sisällöstä: 1) Tullaan tutuiksi, 2) Tehdään kimpassa, 3) Tunteet kehiin 4) Opetellaan tunnetaitoja, 5) Toimitaan yhdessä ja 6) Me ollaan me. Mikäli interventiot ovat yhdelle viikolle sijoittuneena, yhdistetään interventiot numero kolme ja neljä.

Interventioiden rakenne on joka kerralla sama, vain sisältö vaihtelee. Tutuksi tulevalla rakenteella lapset oppivat ja muistavat, miten edetään ja mitä on vielä tulossa. Aloitusvaiheessa ei käytetä kovin paljon aikaa, vaan pääpaino keskittyy teemaan liittyvään tekemiseen. Lopetusvaiheessa keräännytään yhteen ja käydään päivän tekeminen yhdessä läpi. Jokainen saa kertoa oman mielipiteensä, ketään ei kuitenkaan pakoteta.

Tullaan tutuiksi-päivän tavoitteena on molemminpuolinen tutustuminen, lapset tutustuvat minuun ja minä heihin. Tutustuminen tapahtuu erilaisten nimileikkien avulla. Leikkeihin voidaan yhdistää liikkumista. Tehdään kimpassa-tuokion aikana lapset toimivat pareittain tai pienryhmissä. Tavoitteena on lasten välisen yhteistyön kehittyminen. Pareja jaettaessa pyrin valitsemaan sellaiset lapset pareiksi, jotka eivät normaalisti leiki yhdessä kovin paljon. On toki muistettava huomioida ryhmän rakenteen tuomat haasteet, kyseessä on ~~3-5-vuotiaiden ryhmä~~^{**}, jolloin ikäeron myötä tulevat taitoerot voivat vaihdella suuresti. (**Kirkkorannan päiväkodin ryhmä ei ole vielä tiedossa)

Tunteet kehiin-interventiossa tutustumme erilaisiin tunteisiin. Tavoitteena on osata tunnistaa ja nimetä eri tunteita. Tunteita pohditaan myös kehon kautta; missä kohtaa kehoa mikäkin tunne tuntuu. Opetellaan tunnetaitoja kerralla syvennetään Tunteet kehiin-interventiossa opittuja asioita. Kerrataan, mitä tunteet olivat ja miltä ne tuntuivat. Tällä kerralla mietimme, miten ilmaisemme tunteita. Käytämme pantomiimia yhtenä keinona esittää tunteita. Lisäksi mietimme, mikä on sallittua käytöstä esimerkiksi suuttuneena.

Toimitaan yhdessä-päivän tavoitteena on saada lapsiryhmä puhaltamaan yhteen hiileen ja saada heidät tekemään asioita yhdessä sekä huomaamaan, että yhdessä tekeminen on hauskaa. Tuolloin kukaan ei jää yksin, vaan kaikki pääsee mukaan. Me ollaan Me-interventio syventää yhdessä tekemisen tärkeyttä. Kyseessä on viimeinen opinnäytetyöhön liittyvä interventio. Tuolloin lasten kanssa askarrellaan yhdessä puu. Lapset toimivat pienryhmissä, jolloin jokainen ryhmä saa oman vastuualueen (runko, lehdet, hedelmät/kukat).

5.3 Resurssien hankinta ja käyttösopimukset

Projektin henkilöstöresurssit kuuluvat kunkin osallisen työhön, joten erityisiä kuluja ei synny. Projektin toteutuksessa on käytettävissä päiväkodin tilat ja piha-alue. Kirjallista materiaalia löytyy kirjastosta lainattavaksi ja ladattavissa netistä.

Projektin toteuttaminen edellyttää tutkimuslupaa Pietarsaaren kaupungin päivähoito-osaston johtajalta. Lisäksi ~~Länsinumen~~ Kirkkorannan päiväkodin suomenkielisen lapsiryhmän vanhemmille tulee tiedottaa opinnäytetyön tekemisestä. Tiedotteessa kysytään lupaa mahdolliseen lasten kuvaamiseen.

6 PROJEKTIBUDJETTI

Taulukko 2. Projektibudjetti

TULOT	0 euroa
Tulot yhteensä	0 euroa
MENOT	
henkilöstökulut	6075,00€
matkakulut	412,80€
materiaalikulut	10,00 €
tilavuokrat	0,00 €
toimistotarvikkeet	30,00 €
Menot yhteensä	6527,80€

Projekti ei ole taloudellisesti kannattava, sillä projektissa ei ole lainkaan tuloja. Meina on laskettu opiskelijan työmäärä 15 opintopisteen mukaisesti. Yksi opintopiste on 27 työtuntia. Yhden työtunnin hinnaksi budjetoin 15 euroa. Matkakulut muodostuvat opiskelijan ajaessa omalla autolla kotoa Pietarsaareen Länsinummen Kirkkorannan päiväkodille. Budjetointi on tehty Verohallinnon vuoden 2014 kilometrikorvauksen mukaisesti 0,43€/km. Budjettiin on laskettu 20 edestakaista matkaa.

Materiaalikustannuksia projektissa tulee kopiopaperista, jota käytetään tiedostoja tulostettaessa. Muutoin tarvittava materiaali pyritään lainaamaan tai saamaan lahjoituksena. Projekti toteutetaan ~~Länsinummen~~ Kirkkorannan päiväkodin olemassaolevissa tiloissa ja päiväkodin piha-alueella, joten tilavuokria ei koidu maksettavaksi. Toimistotarvikkeiden kuluissa on huomioitu muistitikun hankkiminen opinnäytetyön tallentamista varten. Lisäksi budjetissa on varaa myös kynien ja pyyhkemien hankkimiseen, mikäli tarvetta ilmenee. Kaikki aiheutuvat kulut projektipääällikkö-opiskelija maksaa omasta pussista, ellei onnistu hankkimaan sponsoreita projektille projektin ollessa käynnissä.

7 OHJAUSSUUNNITELMA

7.1 Ohjaus-, projekti- ja työryhmien kokoukset

Projektille ei ole nimetty ulkopuolista ohjausryhmää, mutta projektin yhteistyötahot eli opiskelija, ohjaava opettaja sekä työelämäohjaaja tekevät tiivistä yhteistyötä projektin toteutumisen aikana. Tapaamisia järjestetään tarpeen mukaan.

Opiskelija osallistuu aktiivisesti oppilaitoksen järjestämiin opinnäytetyöhön liittyviin luentoihin saadakseen vertaistukea muilta opiskelijoilta sekä ohjausta ja palautetta omaan työhönsä.

7.2 Projektin laadunvarmistus

Toteuduttuaan projekti on tuottanut Pietarsaaren kaupungin ~~Länsinurmen~~ Kirkkorannan päiväkodin suomenkieliseen ryhmään suunnitelman kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja kiusaamiseen puuttumiseen. Suunnitelma tehdään yhdessä työelämän kanssa, jotta se palvelee heidän tarpeita parhaalla mahdollisella tavalla.

Projektin toteutuminen edellyttää opiskelijalta sitoutumista ja päättäväisyyttä pysyä aikataulussa. Kirjallista tuotosta tehdessä käytettävä kirjallisuus on laadukasta ja luotettavaa sekä ajankohtaista. Palautetta projektin etenemisestä otetaan vastaan ja hyödynnetään työtä tehdessä.

8 KIRJALLISUUS

Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Kirves, L. & Stoor-Grennes, M. 2010a. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa: Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto & Folkhälsan. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/4878ca88c34c35c85da41a0fa18c9119/1401019207/application/pdf/13271105/Kiusaamisen%20ehk%C3%A4isy%20varhaiskasvatuksessa%20B5%20-%20www.pdf> luettu 25.5.2014

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010b. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin Lastensuojeluliitto & Folkhälsan. PDF-tiedosto. Saatavissa : <https://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/9a16f698e4ffdf6b0d6c8e49362ea0bd/1401019155/application/pdf/12510731/Kiusaavatko%20pienetkin%20lapset.pdf> luettu 25.5.2014

Laaksonen, V. 2014. Lasten vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmissä. Jyväskylä studies in humanities 221. University of Jyväskylä. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2. painos. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hei lapset ja huoltajat!

Olen Minna Kumpulainen neljännen vuoden sosionomiopiskelija Centria-ammattikorkeakoulusta. Opintoni ovat loppusuoralla ja tämän alkusyksyn aikana teen opinnäytetyötä, johon liittyy toiminnallisten tuokioiden ohjaaminen päiväkodissa. Yhdistän opinnäytetyöhöni liittyvät ohjaustuokiot päiväkodissa tehtävään työharjoitteluun viikoilla 37-42.

Tulen ohjaamaan toiminnallisia tuokioita Kirkkorannan päiväkodissa Kultakalojen ryhmässä viikoilla 38-39. Toivon, että mahdollisimman moni lapsi voi osallistua leikkituokioihin. Tuokioiden tavoitteena on ”hioa” lapsiryhmää tiiviimmäksi ja saada ryhmä toimimaan yhdessä ja tällä tavoin ennaltaehkäisemään mahdollisia kiusaamistapauksia.

Tämän infokirjeen myötä kysyn, saako lapsenne osallistua leikkituokioihin ja saako lastanne valokuvata tuokioiden aikana. Valokuvia tulen mahdollisesti käyttämään opinnäytetyössä sekä opinnäytetyöseminaarissa, johon osallistuvat vain kanssaopiskelijat sekä opettajat. Lasten nimiä ei tule näkymään opinnäytetyössäni eikä kuvien yhteydessä.

Aurinkoisia syyskesän päiviä!

terveisin Minna Kumpulainen

050-3319xxx

minna.kumpulainen@cou.fi

----- LEIKKAA TÄSTÄ -----

Lapsen nimi:

-
- Lapsemme saa osallistua leikkituokioihin.
 - Lapsemme kuvaa saa käyttää opinnäytetyössä.
 - Lapsemme kuvaa saa käyttää opinnäytetyöseminaarissa.

Huoltajan allekirjoitus:

Palautathan keskiviikkoon 9.9.2015 mennessä
Kultakalojen osastolle, kiitos

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Organisaatio, jolle anomus osoitetaan Pietarsaaren kaupunki/
päivähoito

Vastuhenkilö organisaatiossa Tom Enbacka

Tutkimusluvan anoja(t) Minna Kumpulainen

Osoite _____

Puhelin _____

Sähköpostiosoite minna.kumpulainen@ccu.fi

Tutkimuksen nimi Yhdessä ryhmässä - ryhmätyöläminen päiväkotikiusaamisen ennaltaehkäisevänä keinona

Tutkimuksen tarkoitus Laatia suunnitelman kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen ja löytää keinoja, miten parantaa kiusaamisestilanteisiin

Tutkimuksen kohderyhmä Kansinmäen päiväkotin, suomenkielinen ryhmä Kirkkorannan

Aineiston keruun arvioitu ajankohta keuhä 2015 - syksy 2015

Tutkimusmenetelmä haastattelut, interviut lapsiryhmälle

Tutkimussuunnitelma hyväksytty 6 / 3 2015

Tutkimuksen ohjaaja Minna Kumpulainen

Lupa myönnetään

paikka Pietarsaari aika 18 / 3 2015

anomuksen mukaisesti muutosehdotuksin hylätty

Luvanmyöntäjän allekirjoitus Tom Enbacka

LIITTEET

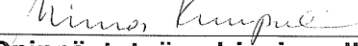

- Tutkimussuunnitelma
 Kysely/haastattelulomake
 Muut liitteet, mitkä _____

OPINNÄYTETYÖSOPIMUS

Opinnäytetyön tekijä/t Minna Kumpulainen	Aloituspäivämäärä 06.03.2015
Koulutusohjelma sosiaali-alan koulutusohj.	Yksikkö Kokkola-Pietarsaaren yksikkö, Terveystie 1
Koulutusohjelman yliopettaja Pirjo Forss-Pennanen	Opinnäytetyön ohjaaja Taru Mäkitalo
Opinnäytetyön työnimi (aihe) Yhdessä ryhmässä - ryhmäyhteyden päiväkotikiusaamisen ennaltaehkäiseväksi keinoiksi	
Tutkimusongelma/kehittämistehtävä Päiväkodissa tapahtuvan kiusaamisen ennaltaehkäiseminen ja siihen erilaisten keinojen löytäminen, lisäksi kiusaamiseen puuttumisen pohtiminen yhdessä kasvatushenkilöiden kanssa.	
Opinnäytetyön tavoite ja rajaus/tutkimustulokset Laatia suunnitelma työn tekemiseen ^{KIRKKORANNAN} päiväkodin suomenkielisen lapsiryhmään, jossa on esitelty keinoja ja toimintatapoja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn sekä kiusaamistilanteisiin puuttuessa.	

OPINNÄYTETYÖSOPIMUS

<p>Opinnäytetyön alustava aikataulu (pvm:t kuukauden tarkkuudella)</p> <p>Aloituspalaveri (ohjaaja, työn tekijä, työelämäohjaaja) [03/2015] Toteutus suunnitelman esittäminen [] Väli raportointi [] Ohjaajan tarkastus ja/tai loppupalaveri [] Opinnäytetyön hyväksyttäväksi jättäminen [10/2015] Opinnäytetyön seminaariesitys [10-11/2015] Kypsyyskoe [11/2015]</p>
<p>Toimeksiantajan yhteystiedot (yritys, yhteyshenkilön nimi, osoite, puhelin, sähköposti)</p>
<p>Tämä sopimus on laadittu kolmena kappaleena. Sopimuskappaleet toimitetaan opinnäytetyön tekijälle, toimeksiantajalle sekä työn ohjaajalle. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun opiskelija sitoutuu tekemään toimeksiantajan toimeksiannosta edellä mainitusta aiheesta opinnäytetyön _____mennessä.</p> <p>Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön työssä tarvittavaa tietoa sekä arvioimaan opinnäytetyön valmistuttua sen hyödynnettävyyttä toiminnassaan. Toimeksiantaja maksaa materiaali-, postitus-, matka- ym. mahdolliset kulut laskun mukaan. Toimeksiantaja voi maksaa opinnäytetyön tekijälle palkan.</p> <p>Tämän sopimuksen osapuolet ovat velvolliset pitämään salassa kaiken, mitä he toimeksiannon yhteydessä ovat aaneet tietoonsa asioista, joita voidaan pitää toisen sopijapuolen liikesalaisuutena. Opinnäytetyö käydään läpi ammattikorkeakoulun opinnäytetyöseminaarissa ja se on julkinen asiakirja. Toimeksiantajan tulee erikseen pyytää työn salausta.</p> <p>Ammattikorkeakoulu ei vastaa opinnäytetyön tekijän mahdollisesti aiheuttamasta haitasta tai vahingosta.</p>
<p>Päiväys 26.03.2015</p>
<p>Työelämäohjaajan allekirjoitus </p>
<p>Opiskelijan allekirjoitus </p>
<p>Opinnäytetyön ohjaajan allekirjoitus </p>

KIUSAAMISEN EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN SUUNNITELMA

KIRKKORANNAN PÄIVÄKOTI, PIETARSAARI

Kiusaamisen ehkäisyn keinoja:

(Kirves & Stoor-Grenner 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset?)

1) Turvallinen ympäristö

- henkilökunnan tehtävänä on varmistaa, että jokaisella lapsella on turvallinen ja hyvä olo
- päiväkodissa on laadittu yhdessä säännöt ja rajat, ja niistä keskustellaan yhdessä koko henkilökunnan kanssa toimintakauden alussa ja toimintakauden aikana
- kiusaamiseen puututaan välittömästi ja päiväkodissa on 0-toleranssi kiusaamisen suhteen
- toimiva yhteistyö vanhempien kanssa

2) Sosiaaliset ja emotionaaliset taidot

- sosiaalisten taitojen opettaminen lapsille ja taitojen tukeminen
- henkilökunta ja lasten vanhemmat toimivat malleina lapsille
- lasten kanssa opetellaan toisen ihmisen asemaan asettumista

3) Leikin havainnointi, ohjaaminen ja osallistuminen

- henkilökunta havainnoi lasten leikkiä
- henkilökunta ohjaa ja opettaa leikkiä tarvittaessa mallintaen lapsille
- henkilökunta muodostaa erilaisia leikkiryhmiä

4) Tapa- ja moraalikasvatus

- henkilökunta ja vanhemmat ovat vuorovaikutusmalleina lapsille
- lasten kanssa opetellaan toisten kunnioittamista

- opetellaan, miten toisille ihmisille puhutaan ja miten käyttäytyä loukkaamatta toista
- lapsia kannustetaan auttamaan toisia
- lasten kanssa opetellaan oikean ja väärän tunnistamista

5) Lapsen itsetunnon vahvistaminen

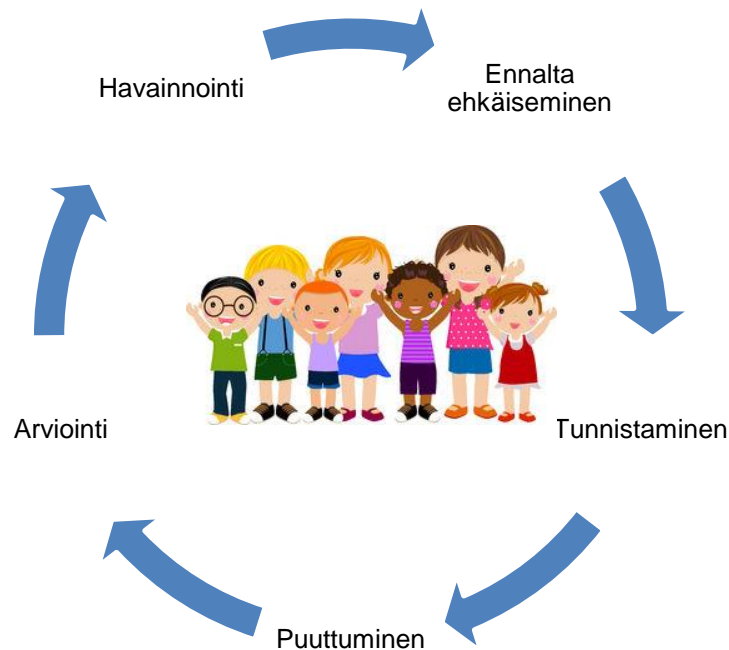
- jokainen lapsi hyväksytään ryhmän tasavertaisena jäsenenä
- lapsen tarpeet tunnistetaan ja toimintatapoja muutetaan palvelemaan lapsen tarpeita
- lapselle tarjotaan positiivisia kokemuksia vuorovaikutustilanteissa
- henkilökunnalla ja vanhemmillä on yhtenäiset toimintatavat

6) Lapsen osallisuus

- jokaisella lapsella on oikeus olla tasavertainen ryhmän jäsen
- jokaisella lapsella on oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi

7) Tasa-arvon edistäminen

- kaikilla on samat oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet
- jokaisen aikuisen omien asenteiden tarkistaminen; oma suhtautuminen jokaiseen lapseen, lapsiryhmään ja työyhteisöön

Yhteistyö vanhempien kanssa

- Lasten vanhempien rooli kiusaamisen ehkäisemisessä on tärkeä
- Kasvatuskumppanuuden merkitys on suuri, jotta kiusaamiseen puuttuminen tuo toivotun tuloksen ja kiusaaminen loppuu
- Yhteiset arvot vanhempien ja päiväkodin välillä ovat erityisen tärkeitä
- Henkilökunnan tehtävä on lisätä vanhempien tietoisuutta kiusaamisesta

Kirkkorannan päiväkodin kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen on johdonmukaista ja suunnitelmallista työtä. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma sisältää mahdollisimman yksityiskohtaisesti, millä tavoin kiusaamiseen puututaan ja miten kiusaamista ehkäistään päiväkodissa.

Päiväkodin kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

Toimintakausi: _____

Laadittu: _____

Kirjaaja: _____

1. Mitä kiusaaminen on?

2. Kiusaamisen ehkäisy

3. Kiusaamiseen puuttuminen

4. Suunnitelman arviointi

Ohjeet suunnitelman laatimiseen

Ruutu 1. Mitä kiusaaminen on?

Päivähoitoyksikön yhteinen kiusaamista ehkäisevän työn tavoite ja näkemys siitä, mitä kiusaaminen on. On tärkeää, että koko henkilökunta ymmärtää ja on tietoinen kiusaamisilmiöistä ja sitoutuu kiusaamista ehkäisevään työhön.

Ruutu 2. Kiusaamisen ehkäisy

Päiväkodin omat kiusaamisen ehkäisyn keinot ja menetelmät. Ehkäisyn keinot voidaan jakaa aikuisen toiminnan kautta esimerkiksi seuraavasti

- aikuisen toiminta yksittäisen lapsen kanssa
- aikuisen toiminta lapsiryhmässä
- aikuisen toiminta työyhteisössä

Ruutu 3. Kiusaamiseen puuttuminen

Keinot, joilla akuutteihin kiusaamistilanteisiin puututaan. Voidaan huomioida myös miten konflikteihin ja riitoihin puututaan, mikä ehkäisee sitä, että riidoista ei kehity ajan myötä kiusaamista.

Ruutu 4. Suunnitelman arviointi

Selvitys siitä, miten päivähoitoyksikössä

- kiusaamisen vastaista työtä ja suunnitelmaa arvioidaan ja kuka sitä arvioi ja milloin
- miten kiusaamistilanteiden dokumentointi tapahtuu
- miten suunnitelmasta tiedotetaan
- miten uudet työntekijät perehdytetään

KIRKKORANNAN PÄIVÄKODIN KIUSAAMISEN EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN SUUNNITELMA

Toimintakausi: 2015-2016

1. Päiväkodin yhteinen näkemys kiusaamisesta

- ❖ kiusaaminen on toistuvaa, yhteen lapseen kohdistuvaa
- ❖ kiusaaminen on tietoista toisen satuttamista ja pahan olon tuottamista
- ❖ lyömistä, tönimistä
- ❖ nimittelyä, lällättämistä
- ❖ ilveilemistä, huomiotta jättämistä
- ❖ leikistä pois jättämistä, leikin sääntöjen muuttamista
- ❖ leikkikalujen piilottamista

2. Kiusaamisen ehkäisy päiväkodissamme:

- ❖ yhteiset säännöt käydään läpi lasten kanssa toimintakauden alussa
- ❖ aikuinen on läsnä ja havainnoi lapsia ja lasten leikkiä
- ❖ tiivis ja avoin kasvatus-kumppanuus
- ❖ henkilökunta ja vanhemmat toimivat esikuvina erilaisuuden kohtaamisessa
- ❖ harjoitellaan kaveritaitoja
- ❖ tuetaan lapsia ristiriitatilanteiden ratkaisemisessa
- ❖ opetetaan lasta asettumaan toisen asemaan
- ❖ tunnekasvatus laulujen, leikkien ja satujen avulla

3. Kiusaamiseen puuttuminen (miten ja millaisiin tapauksiin puututaan).

- ❖ jokaisella aikuisella on velvollisuus puuttua heti kiusaamiseen
- ❖ asia selvitetään kaikkien osapuolien kanssa
- ❖ anteeksipyytäminen sanallisesti tai halaamalla
- ❖ kiusaamistapaukset kirjataan
- ❖ vanhemmille kerrotaan tapahtuneesta ja seurataan tilannetta

4. Suunnitelman arviointi:

- ❖ suunnitelma käydään läpi ja päivitetään henkilökunnan kanssa toimintakauden alussa
- ❖ uudet työntekijät perehdytetään kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaan

DAGHEMMETS PLAN FÖR FÖREBYGGANDE AV OCH INGRIPANDE I MOBBNING KYRKOSTRANDS DAGHEM

Verksamhetsåret 2015-2016

1. Daghemmets gemensamma syn på mobbning

- ❖ mobbning är upprepade negativa handlingar mot ett barn
- ❖ medvetet göra någon illa och orsaka lidande
- ❖ slag, knuffar
- ❖ kalla någon med fula namn
- ❖ himla med ögon, ignorera andra
- ❖ lämna utanför leken, ändra lekens regler
- ❖ gömma leksaker och andra saker

2. Metoder för att förebygga mobbing på vårt daghem

- ❖ gemensamma regler går igenom med barnen i början av verksamhetsåret
- ❖ vuxen är närvarande och observerar barn och deras lek
- ❖ en tät och öppen dialog mellan personalen och föräldrarna
- ❖ personalen och föräldrarna är som en förebild att bemöta olikhet
- ❖ man övar "kompiskunskaper"
- ❖ man stöder barnen i att lösa konflikter
- ❖ barnen lär sig empati
- ❖ barnen blir medvetna om olika känslor med hjälp av sånger, lekar och sagor

3. Metoder för att ingripa i mobbning (hur och i vilka situationer ingriper vi)

- ❖ alla vuxna är skyldiga att ingripa i mobbning omedelbart
- ❖ situationen går genom med alla parter
- ❖ man ber om ursäkt verbalt eller med en kram
- ❖ alla mobbningssituationer dokumenteras
- ❖ personalen berättar om mobbning till föräldrarna och följs upp om mobbningen fortsätter eller slutar

4. Utvärdering om planen

- ❖ planen för förebyggande av och ingripande i mobbning går genom och uppdateras med personalen i början av verksamhetsåret
- ❖ de nya anställda introduceras i planen för förebyggande av och ingripande i mobbning